

Nye tider – nye rammer

Tid for nytenking i omstillingsarbeidet?

Tor Selstad
Professor i geografi og samfunnsplanlegging

Omstillingskonferansen 2010
Stjørdal 26. oktober

Første del:

**Inn i industrisamfunnet,
og ut av det**

Min referanseramme

- Industrialderen er ikke over, men industri-sektoren er ikke så stor som tidligere
- Industrisektoren er omorganisert og er avhengig av store inputs av tjenester fra servicesektoren.
- Morgendagens hovedsektor er tjenestesektoren
 - Forretningsmessige tjenester til industri
 - Person- og husholdsrettede tjenester

”Demokratisk kapitalisme”

- Den norske allmuen – bøndene – deltok aktivt under handelskapitalismens framvekst
- Desentralisert industrivekst ved fossefall og eksporthavner
- Klassen av norske industrikapitalister svak og staten måtte tre støttende til for å fremme industrivekst og andre nyttige tiltak:
 - Det norske systemet
 - Nasjonalkapitalisme med konsesjoner
 - Aktiv stat
- Ujevn vekst i tid og rom

Gjennombruddet for "aktiv stat"

1933

Et klassekompromiss og et kompromiss mellom by og land

1933

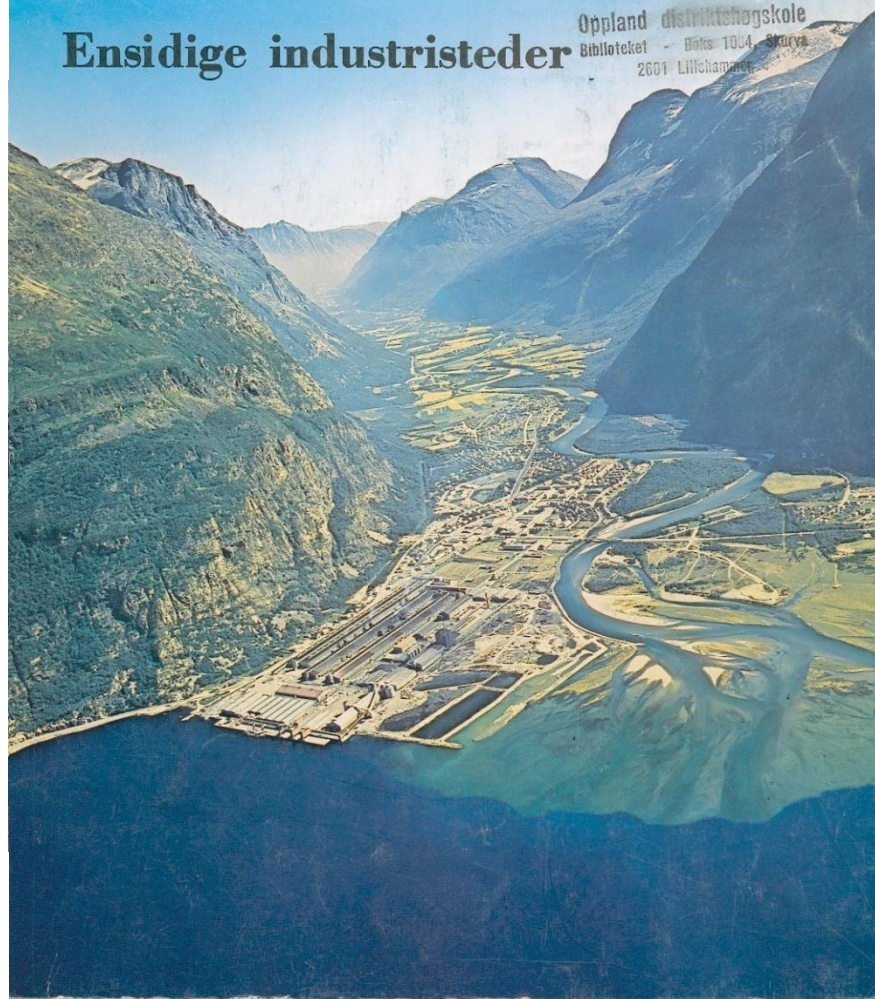
NOU 1983: 10

NOU

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

Ensidige industristeder

Oppland distrikthøgskole
Biblioteket - Boks 1004, Skryva
2601 Lillehammer

1983

Hvor kommer verdiene fra?

1700-tallets "fysiokrater": Fra jorda, fra landbruket, og de *jordrenter* de skaper!

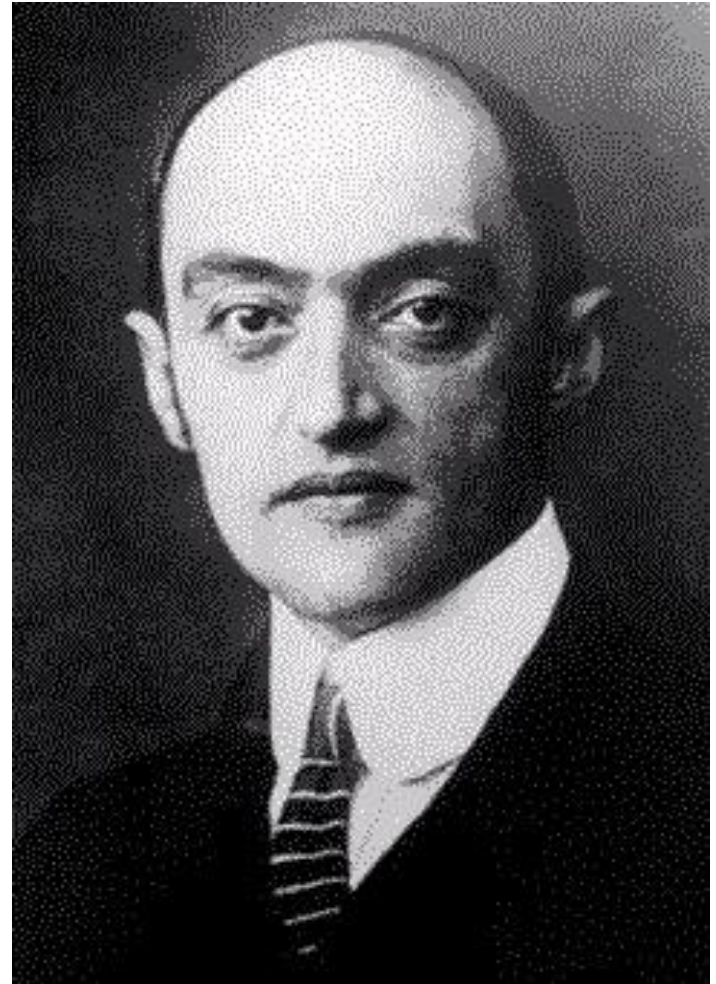
1800-tallets "industri Kapitalister": Fra *arbeidet*, og det *maskineriet* kapitalen investeres i!

1900-tallets "idéister" (Reinert): Fra *humankapitalen*, fra forskning og innovasjon!

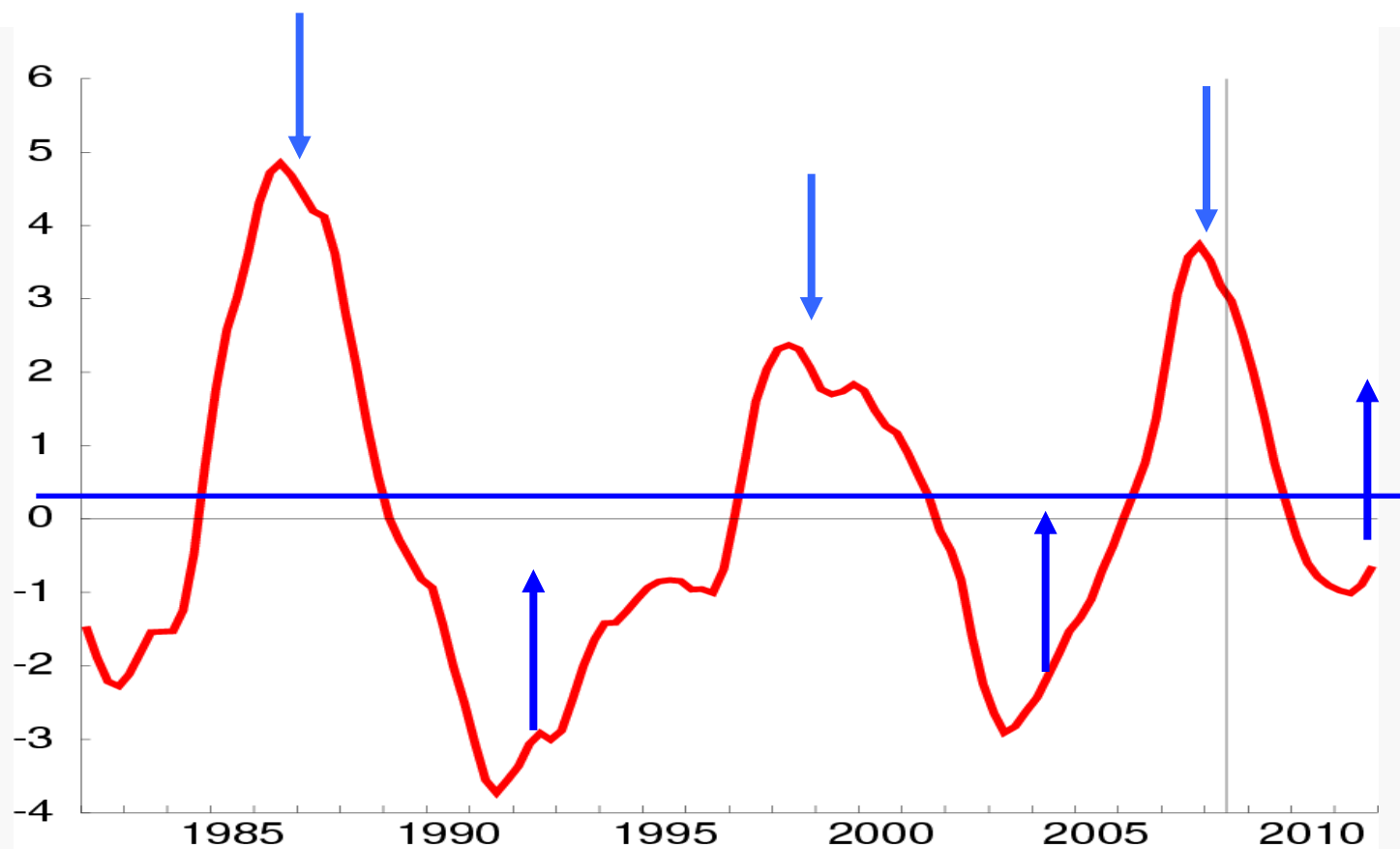
Korte og lange bølger

- Korte bølger, konjunkturkrisene, mellomkrigsdepresjonen, oljeboikotten og stagflasjonen på syttitallet, osv.
- Lange bølger, struktursyklusene, ”teknøkonomiske paradigmer” som kommer og går: ”Vekst gjennom krise”.
- To svar på krisa
 - Keynes: Motkonjunkturtiltak
 - Schumpeter: Kreativ destruksjon og innovasjon

Mellomkrigstidas antagonister: J.M Keynes og J. Schumpeter

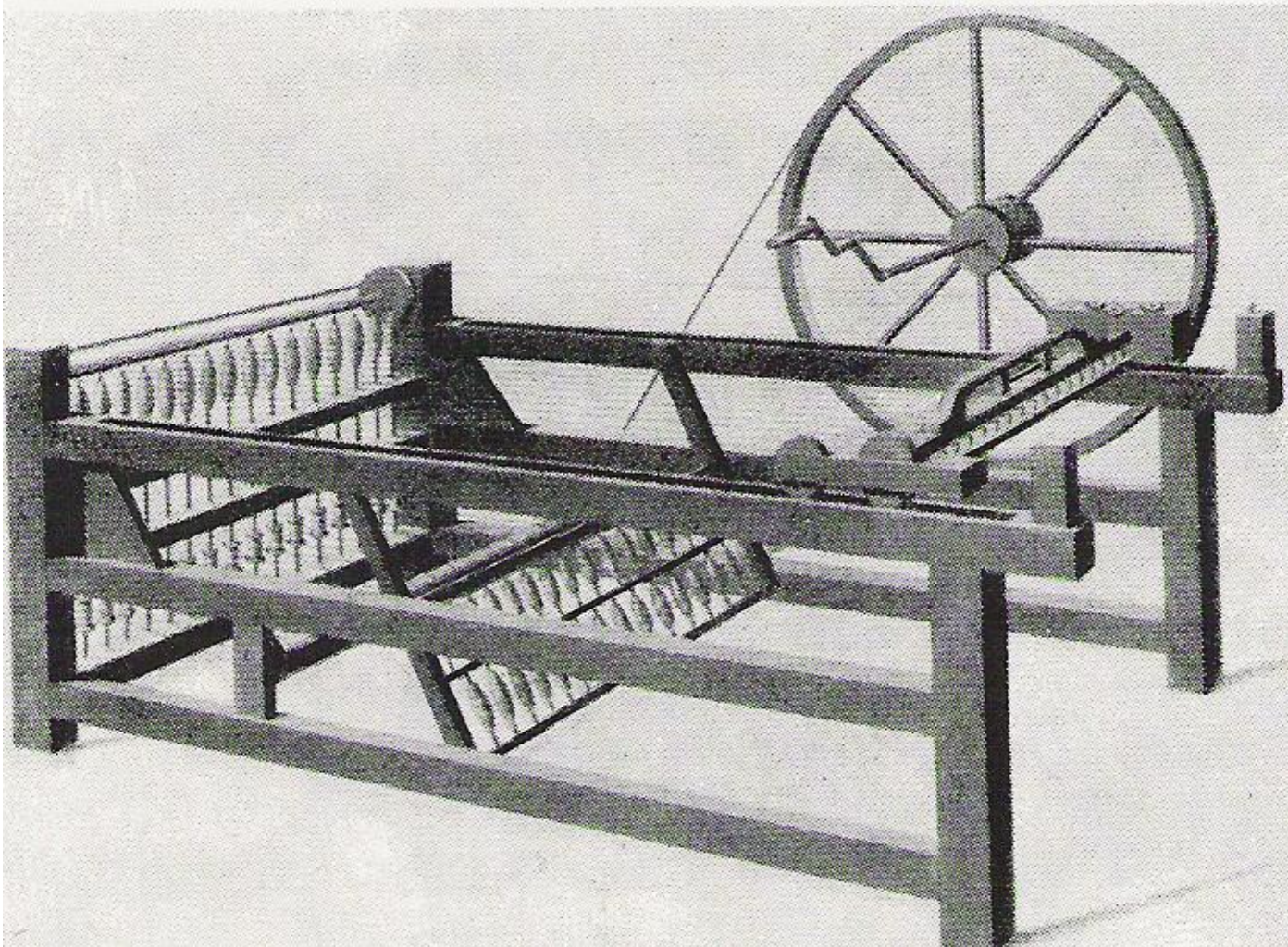
Korte konjunkturølger og motkonjunkturpolitikk

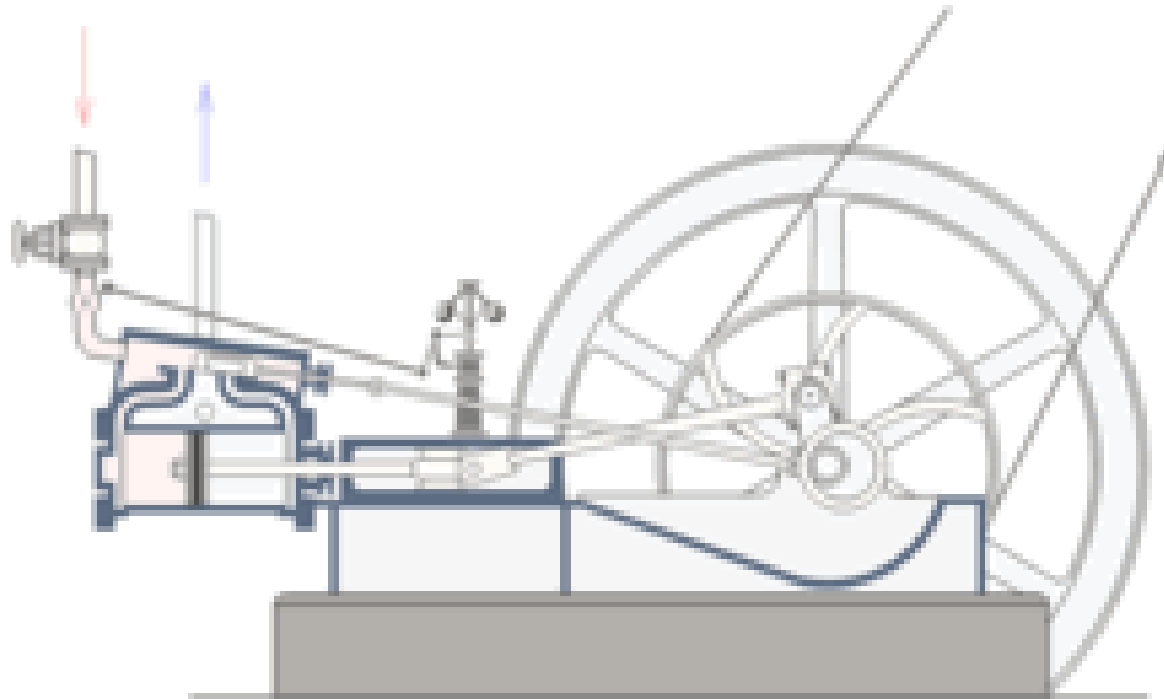
Kilde: Statistisk sentralbyrå.
f0201f12

De lange bølger: I: Tekstilrevolusjonen

Spinne Jenny, ca 1780

II: Dampmaskinen og damprevolusjonen

”Samferdselevangelium”: ”Constitutionen” i Arendal

En avsporing: Damploket "Herkules" på landeveiene

III. Elektrokjemisk og elektrometallurgisk industri

Stongfjorden 2006

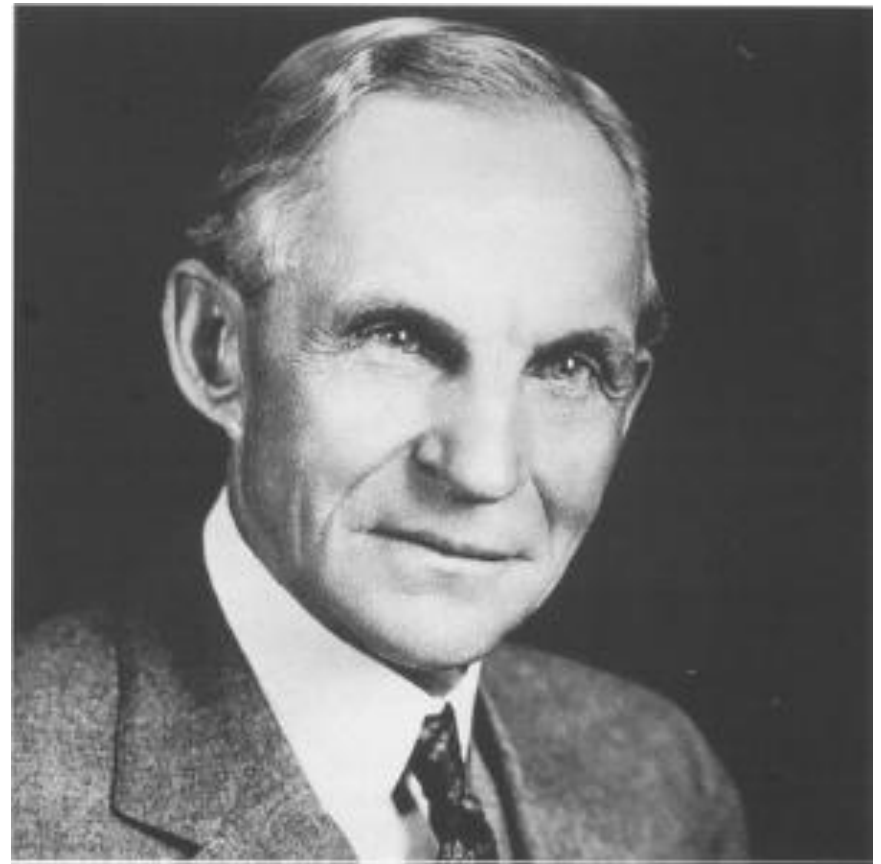

Industriproduksjonens innovatører:

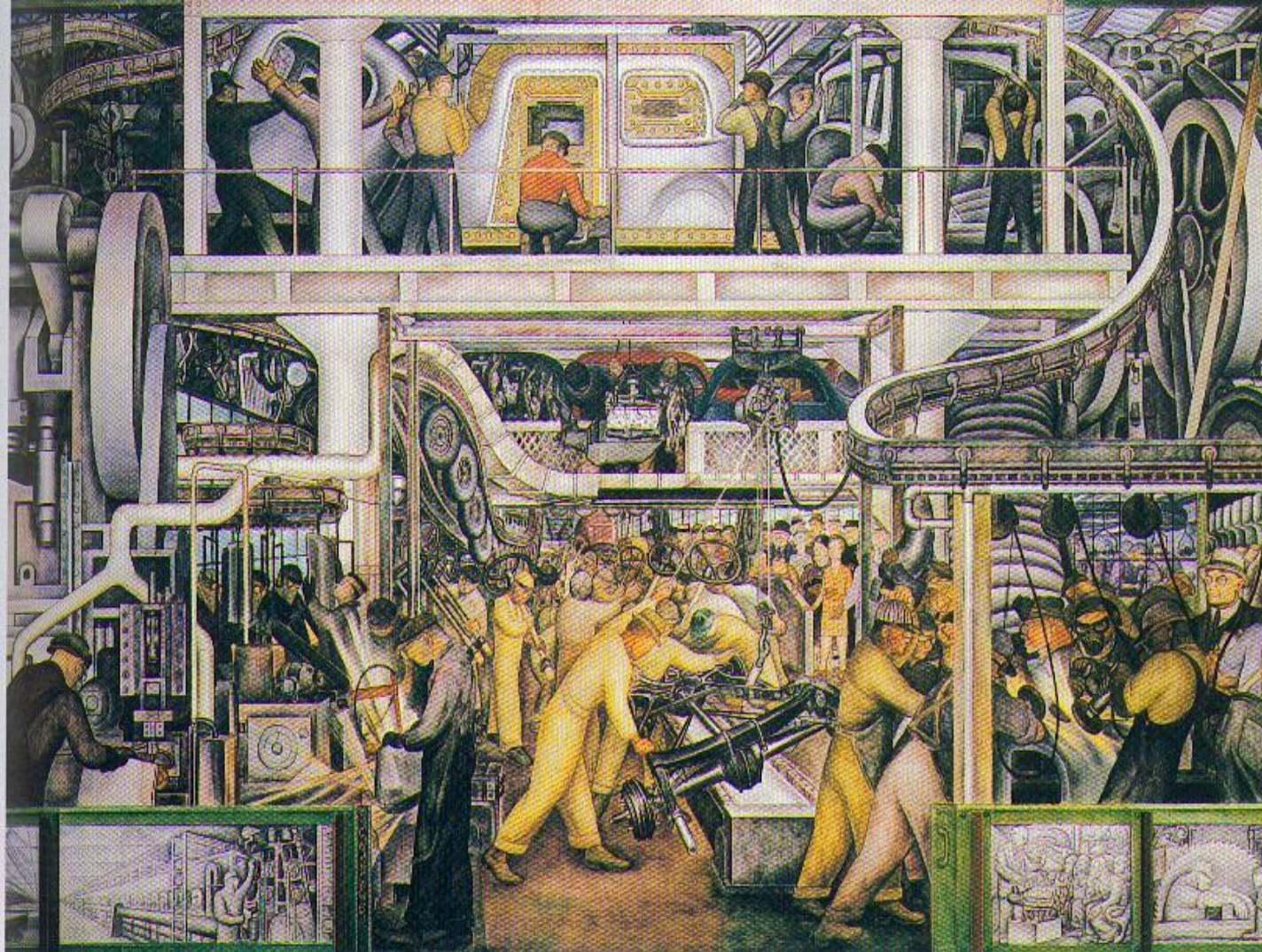
F.W Taylor og H. Ford

1856–1915

1863-1947

IV: Fordismen: Samlebåndet i den fullintegreerte fabrikken

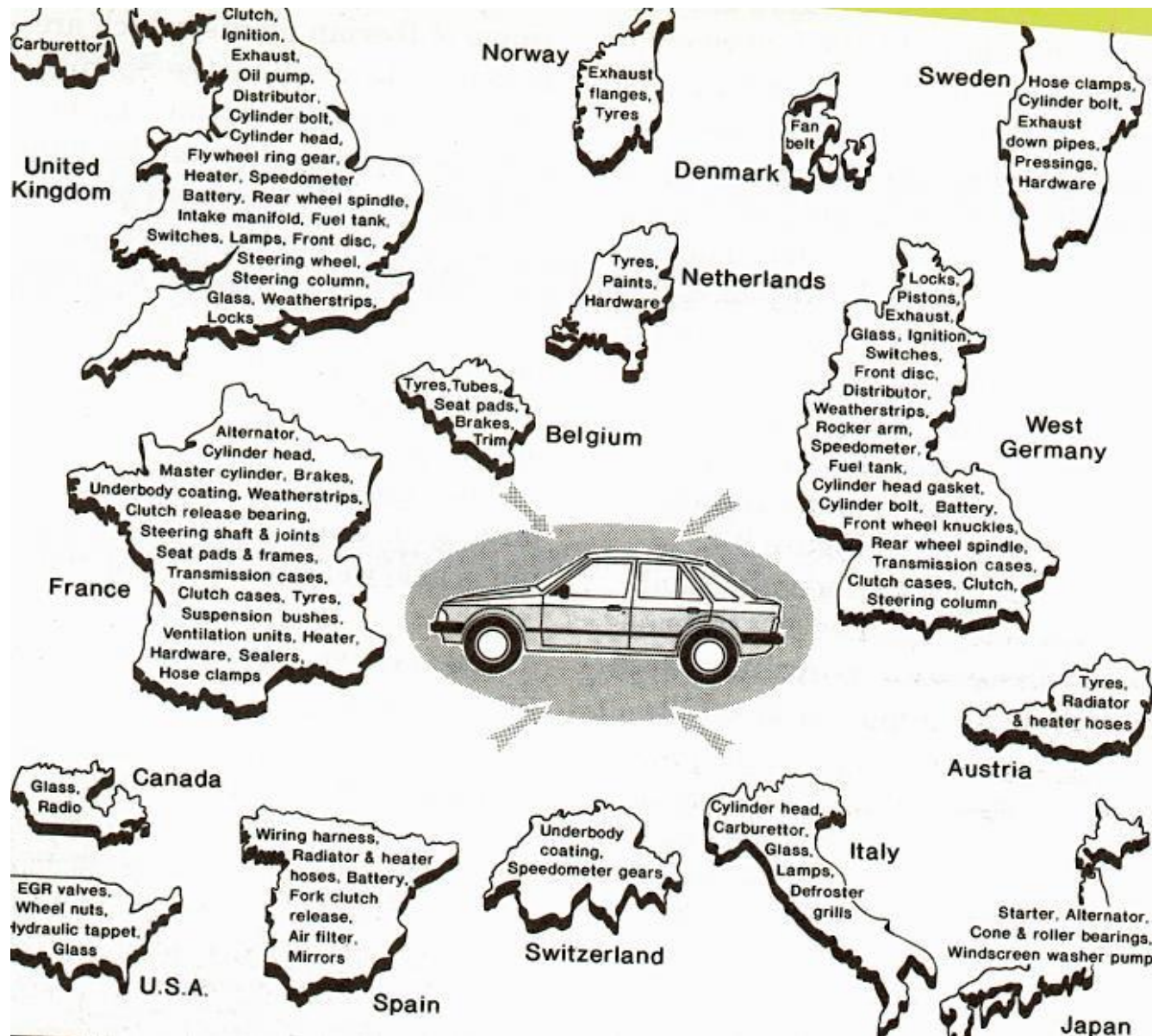
”Little Detroit” på Kambo

Norsk post-fordisme 1930: Bildelproduksjon: Viking dekk.

”Postfordisme” global delproduskjon til en

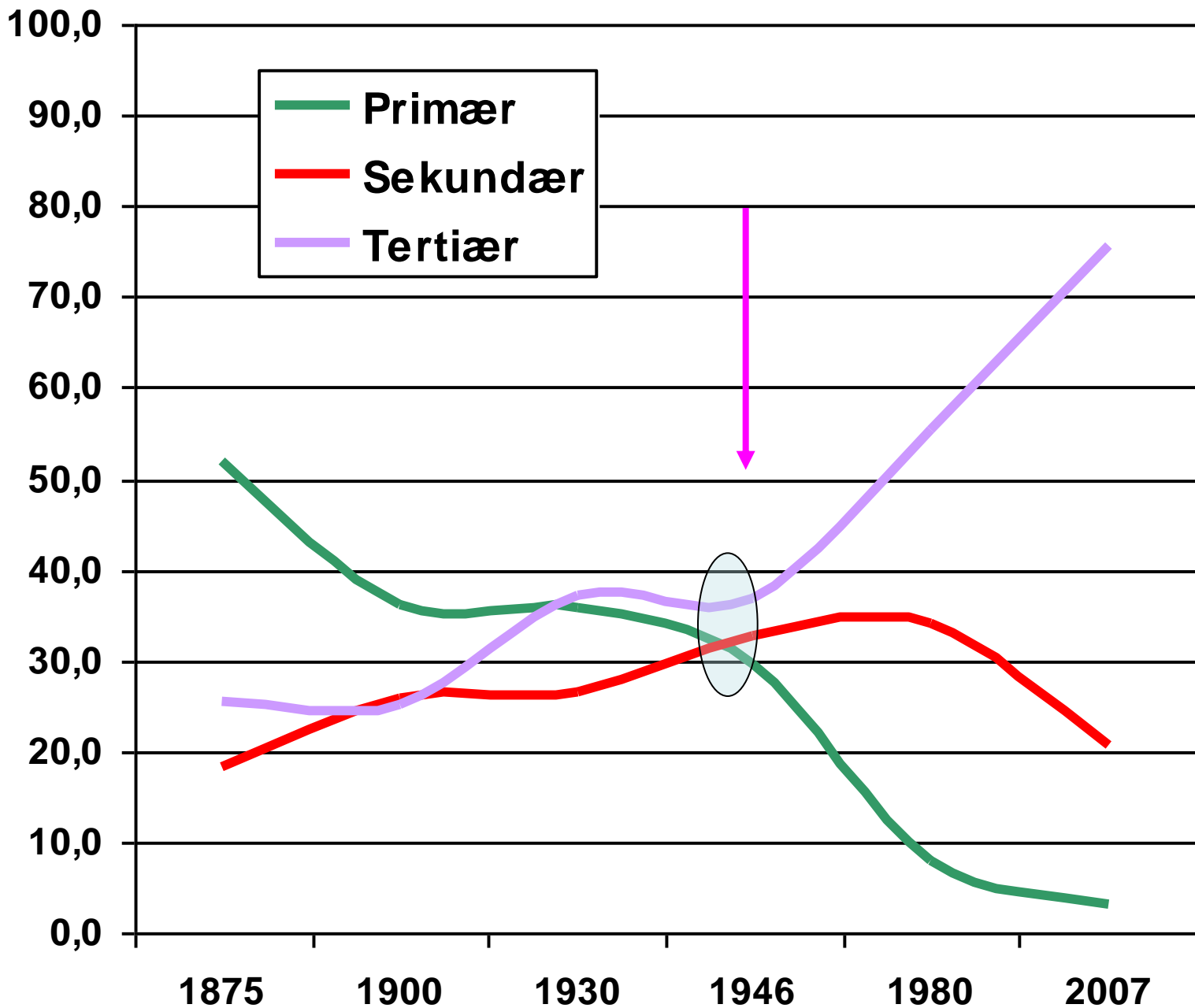
Den grunnleggende logikken: ”økonomisk-basis teorien”

- Industrien er basisnæringen i samfunnet
- Industrien rekrutterer arbeidere og deres familier
- Befolkningsveksten skaper etterspørsel etter varer og tjenester
- Det vokser fram en tjenestesektor i industrisamfunnet
- Tjenstesektoren overgår snart industrisektoren

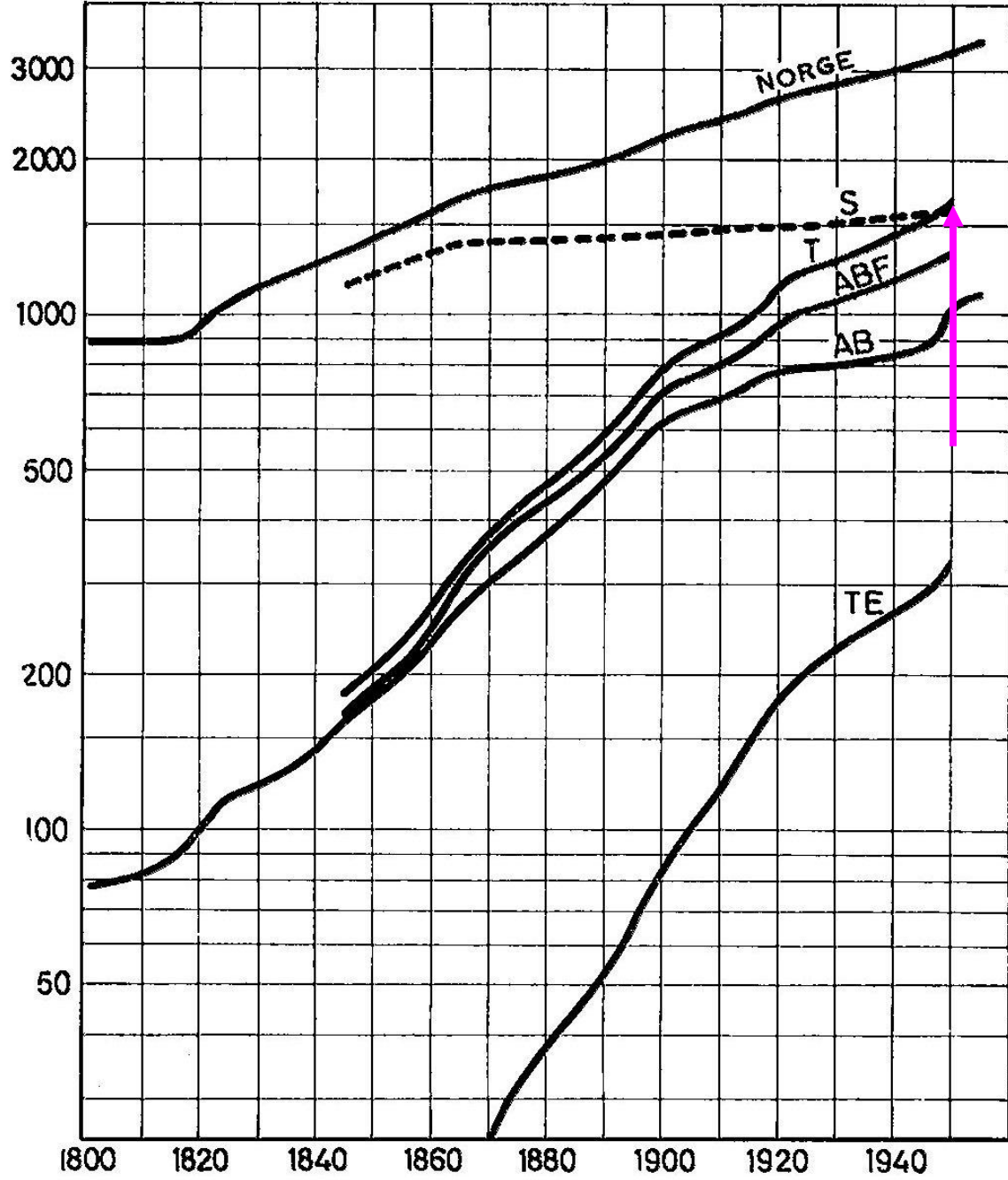
Andre del:

Inn i servicesamfunnet

Hovednæringene 1875-2007, Konvergens 1950

Befolkningsutvikling: Tett og spredt, jåmnstore 1950

Hallstein Myklebost, 1960.

Samfunnets karakter

1950:

Bosetting: Et 50-50 % samfunn by-land

Næringsliv: Et 3 X 30 % samfunn der næringene hadde om lag samme tyngde.

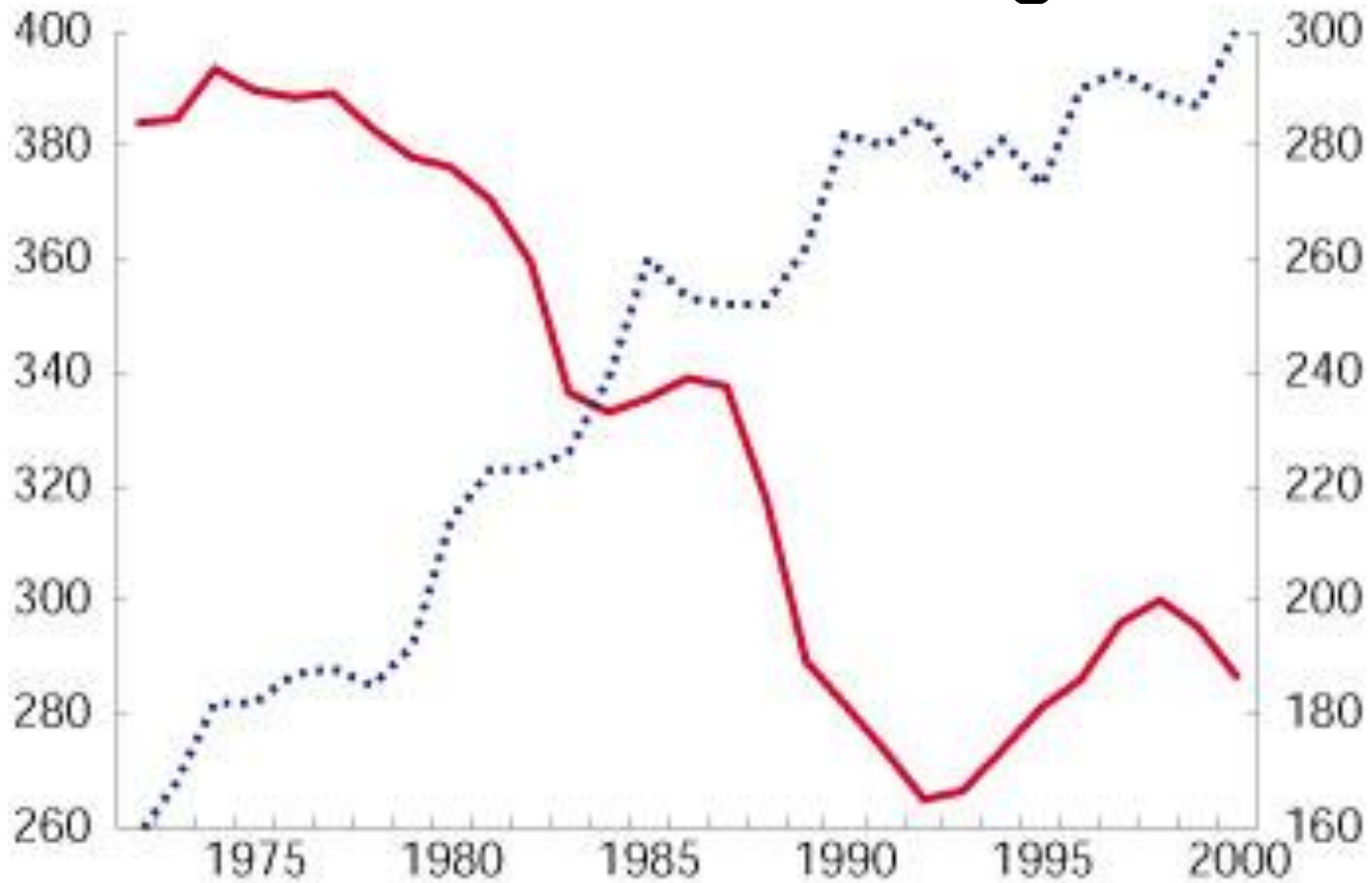
2010:

Bosetting: Et 20-80 % samfunn, i byens favør,

Næringsliv: Et 20-80 % samfunn, i tjenestesektorens favør.

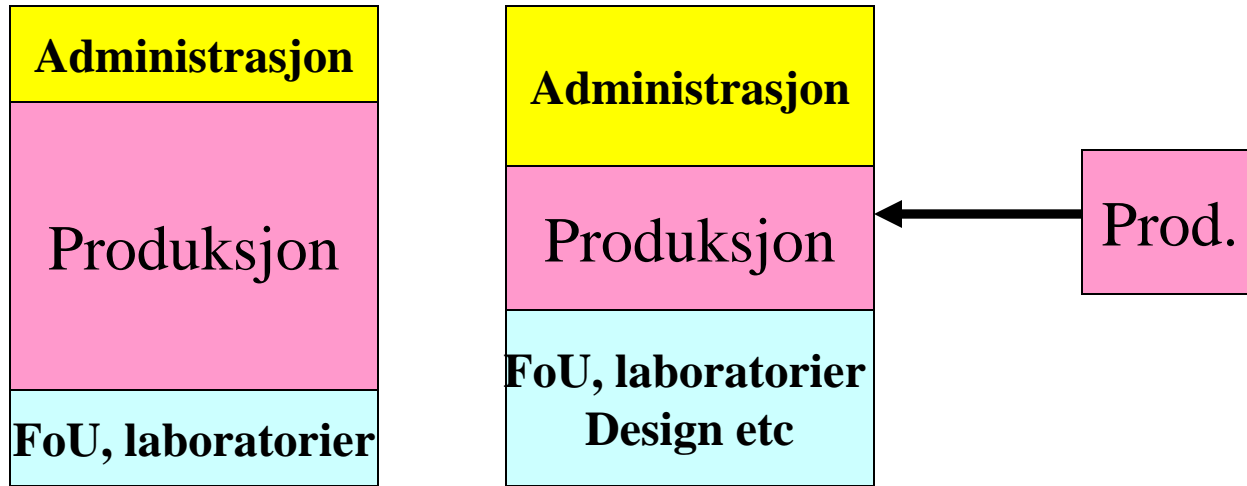
Avindustrialisering, ikke uavvendelig

Sysselsatte i industri og bergverk (1000 personer)
og produksjonsverdi per sysselsatt (1000 kroner)
1972-priser

- Antall sysselsatte (venstre akse)
- Produksjonsverdi pr. sysselsatt (høyre akse)

Tjenestesamfunnet server industrien

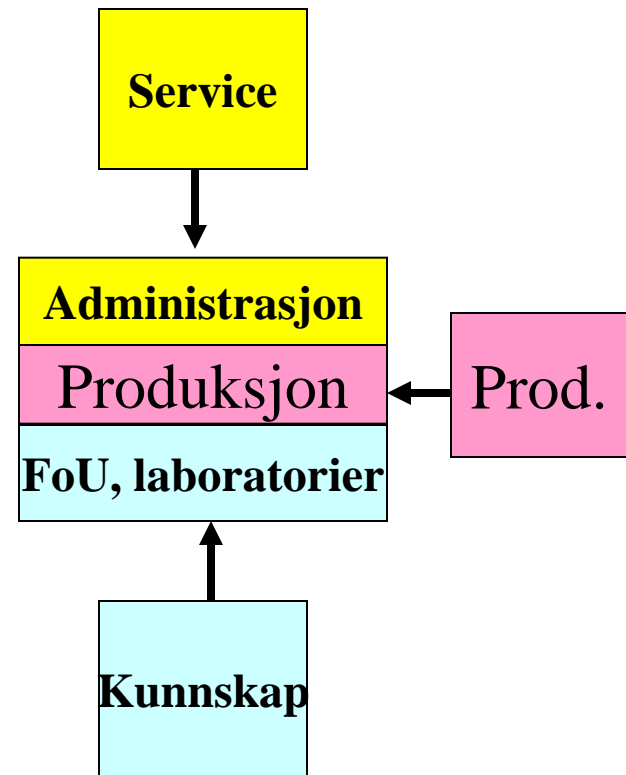
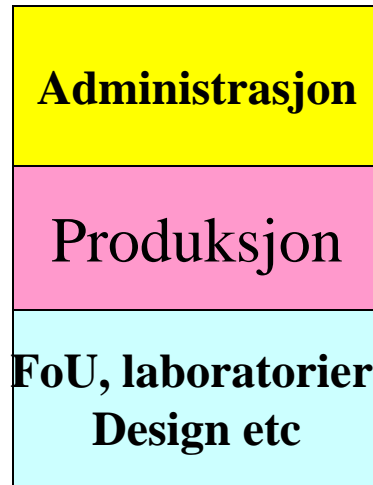
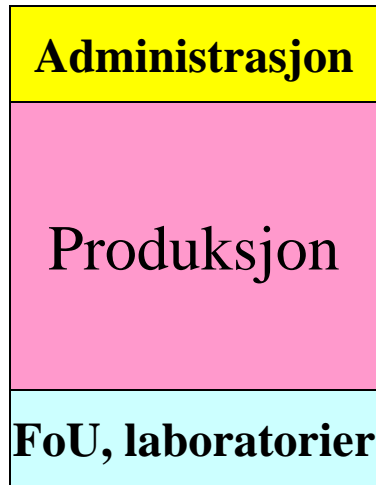

Det vertikalt
integreerte
foretaket

Det "slankede"
foretaket,
dyrker kjerne-
kompetanse

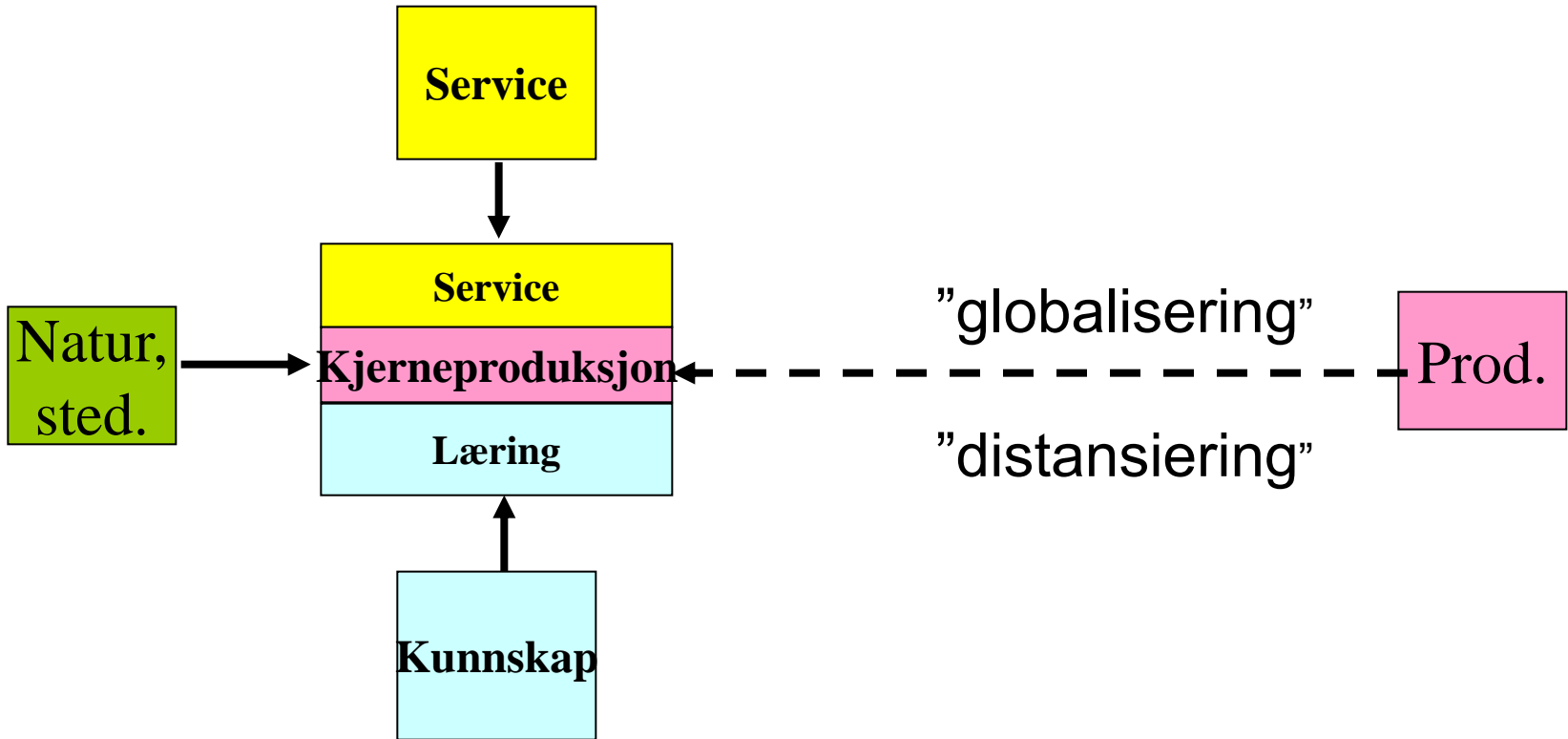
Outsourving til
spesialiserte
leverandører

Vertikal disintegrasjon

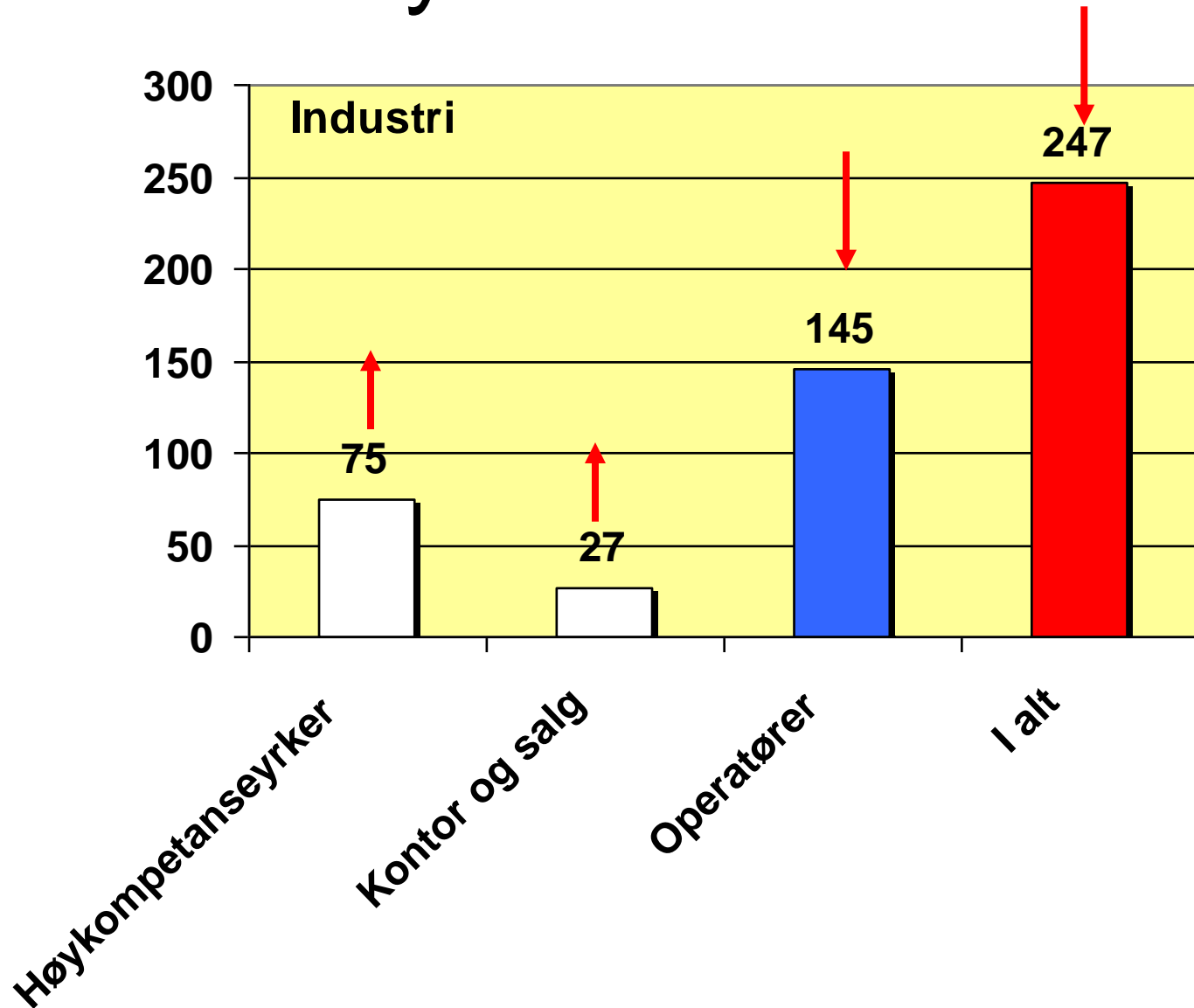
Produksjonssystemet,
Nettverket, "klyngen".

En ny modell:

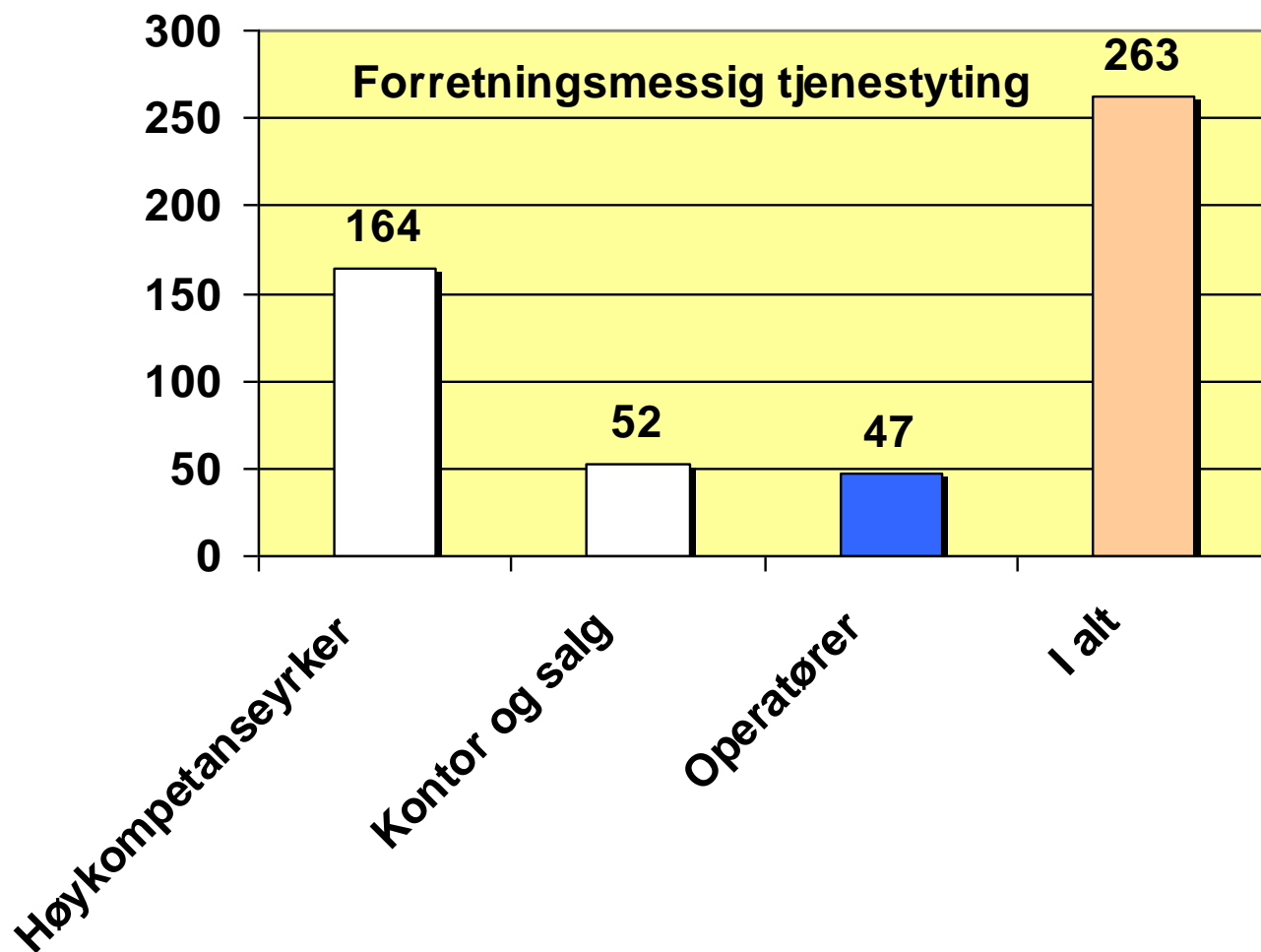

Omrisset av et produksjonssystem, en utstrukket "klynge".

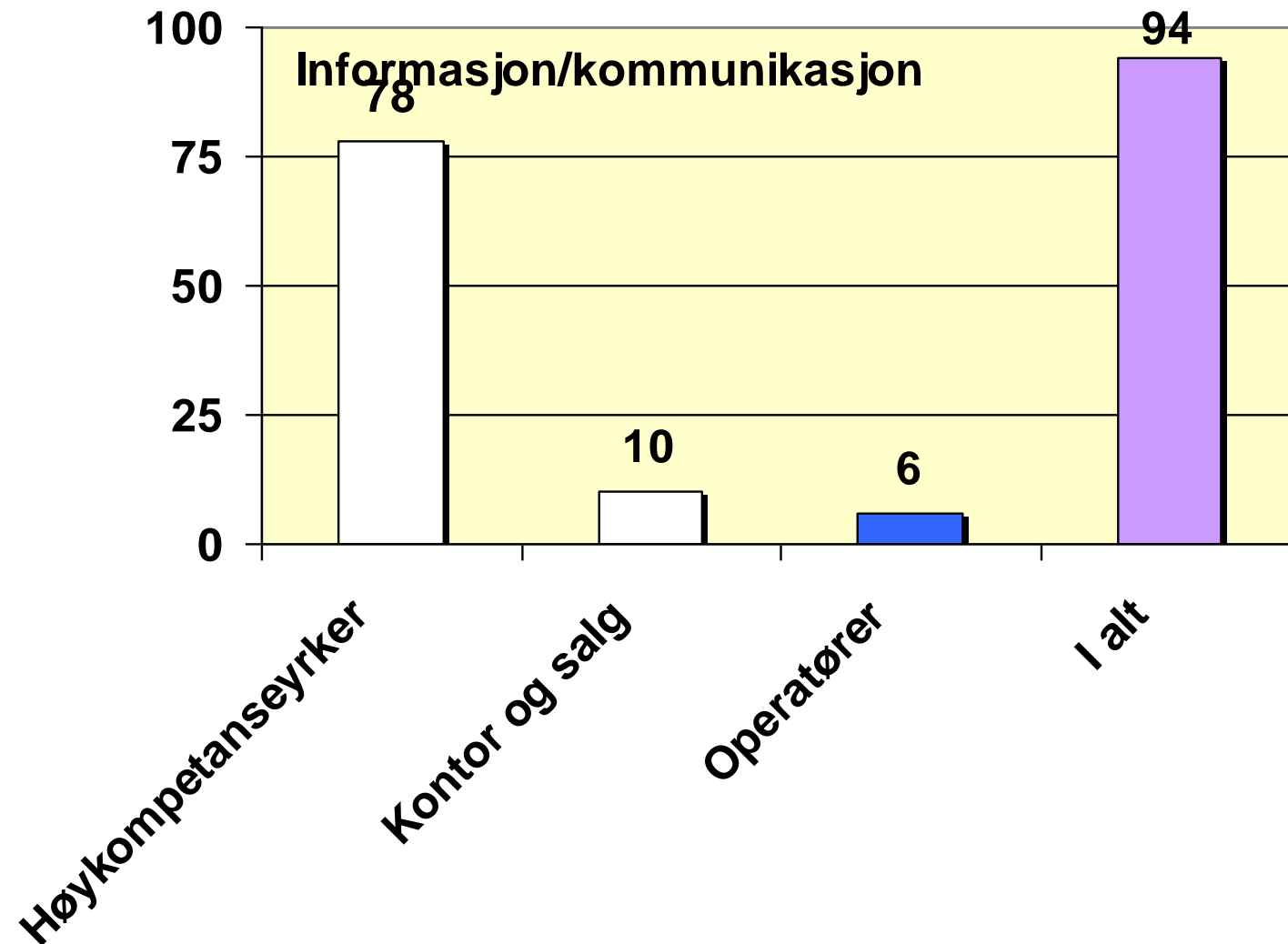
Serviceyrker i industrien

Forretningsmessig tjenesteyting

Informasjonsnæringene

På sporet av den nye næringsstrukturen

<i>Fastlands-Norge</i>	<i>Timeverk, prosent</i>			<i>Bruttoprodukt, 2007-kroner</i>		
	1970	2007	2060	2007	2007	2060
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Vareproduksjon	48,7	26,9	19,1	41,0	25,8	25,0
Primærnæringer	15,9	4,2	1,1	3,4	2,5	1,3
Kraftforsyning	0,9	0,5	0,2	2,8	3,1	1,1
Industri	23,9	13,5	12,3	26,7	14,7	17,0
Bygg/anlegg	8,0	8,7	5,5	8,0	5,4	5,6
Tjenesteproduksjon	51,3	73,1	80,9	59,0	74,2	75,0
Boligtjenester	0,0	0,0	0,0	8,2	5,6	6,8
Privat tjenesteyting	25,1	46,4	46,2	29,0	47,2	54,3
Off. tjenesteyting	16,2	26,7	34,7	21,8	21,4	13,8

Hva med oljen? Skulle vi ikke bli et *kvalitativt* bedre samfunn

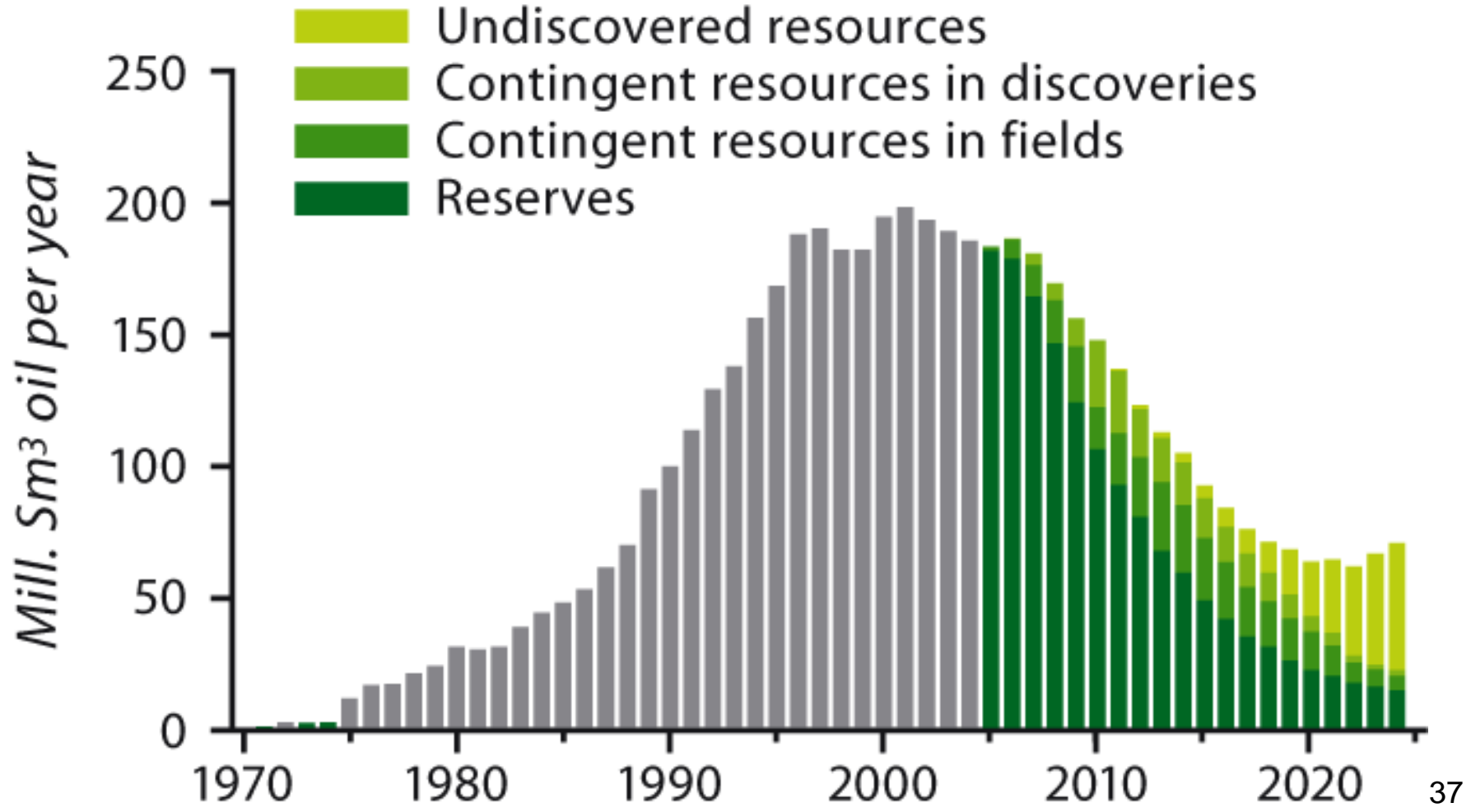
”Petroleumsvirksomhetene i Nordsjøen gjør at vi som nasjon, blir *rikere*. Regjeringen mener at en i første rekke må benytte de nye muligheter til å utvikle *et kvalitativt bedre samfunn*. En bør unngå at resultatet bare blir en rask og ukontrollert vekst i bruken av materielle ressurser uten at samfunnet ellers blir vesentlig endret.”

Fornyelse – innovasjon gjennom

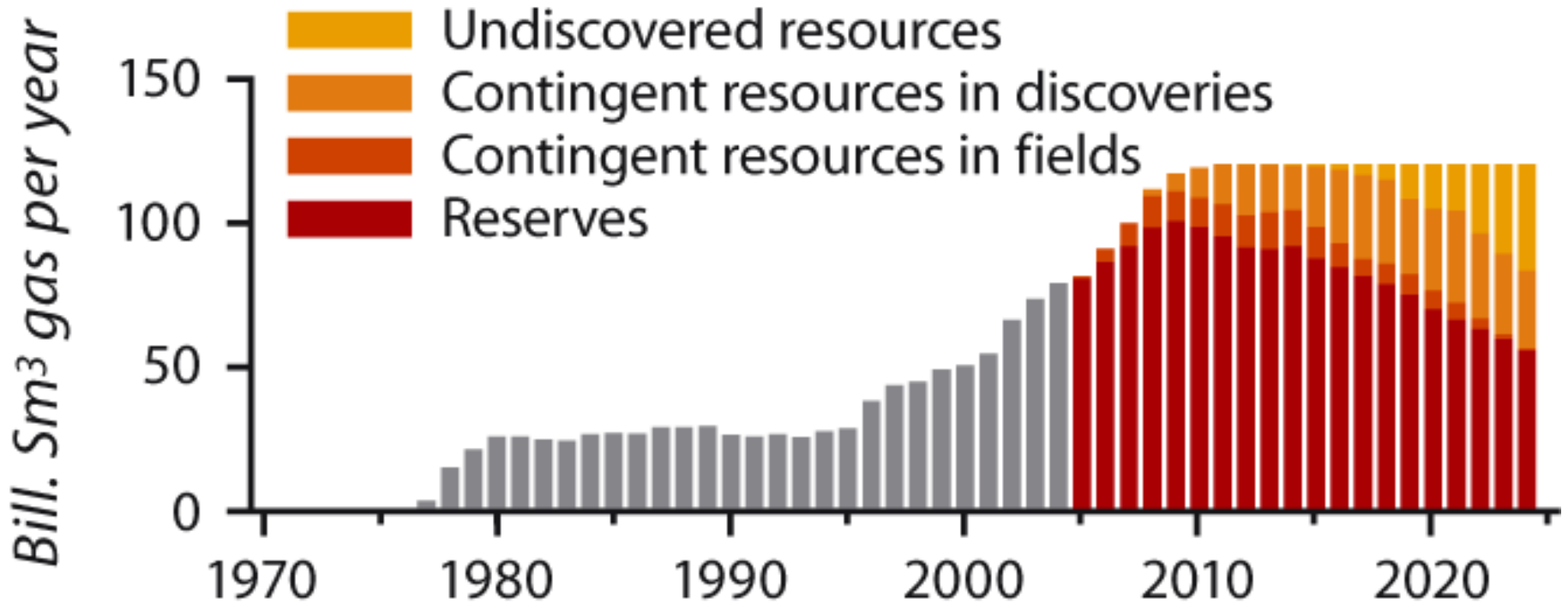
- nye eller bedre produkter,
- ny organisasjons- og produksjonsmåter,
- nye markeder
- nye råvarer, til erstatning for knappe

Schumpeter: Kreativ destruksjon og nye kombinasjoner!

Tid for omstilling – ” Peak-oil” er alt passert. Norske ”neofysiokrater”: Mer petroleum

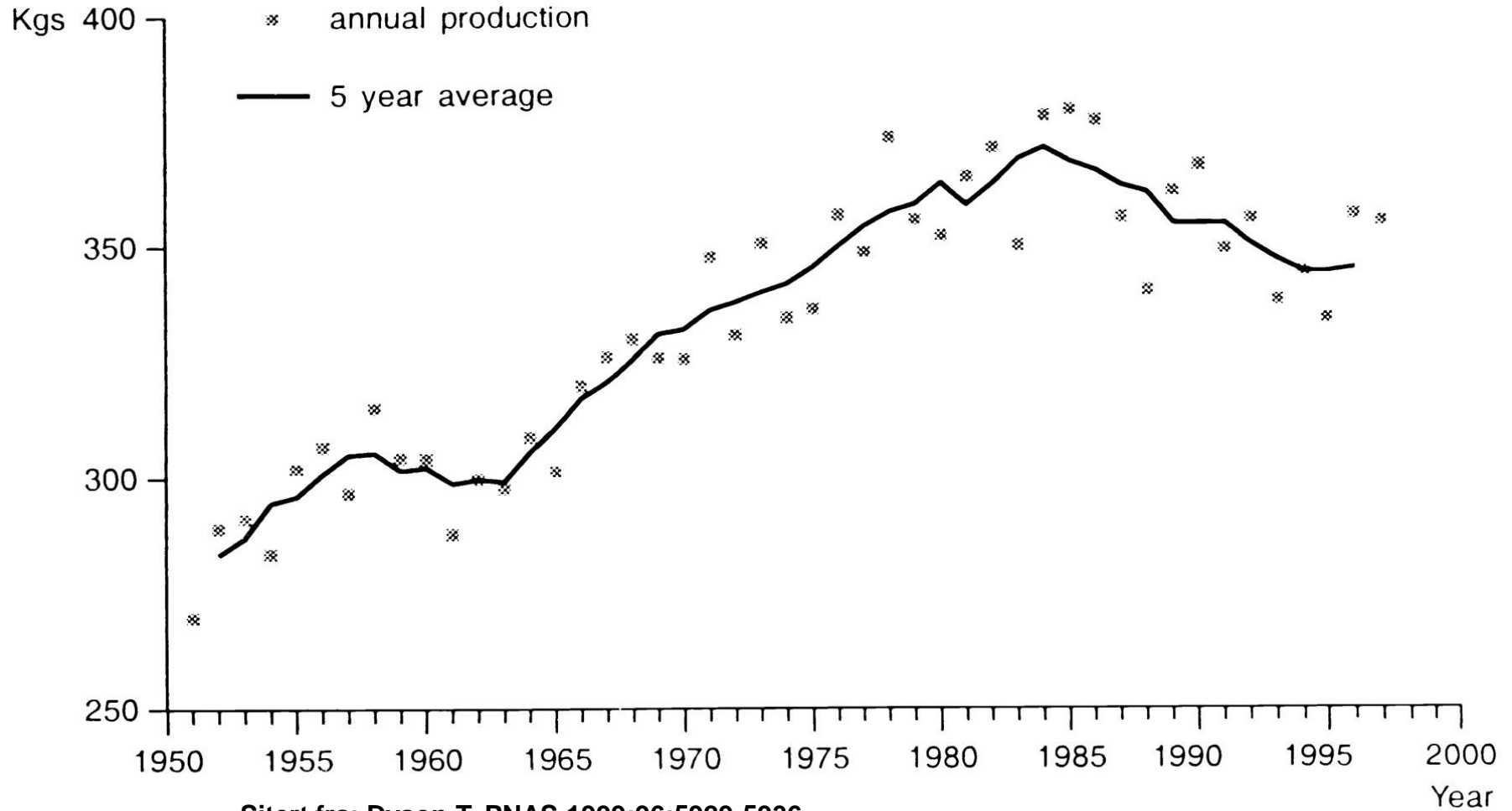

Norge blir stor gassprodusent

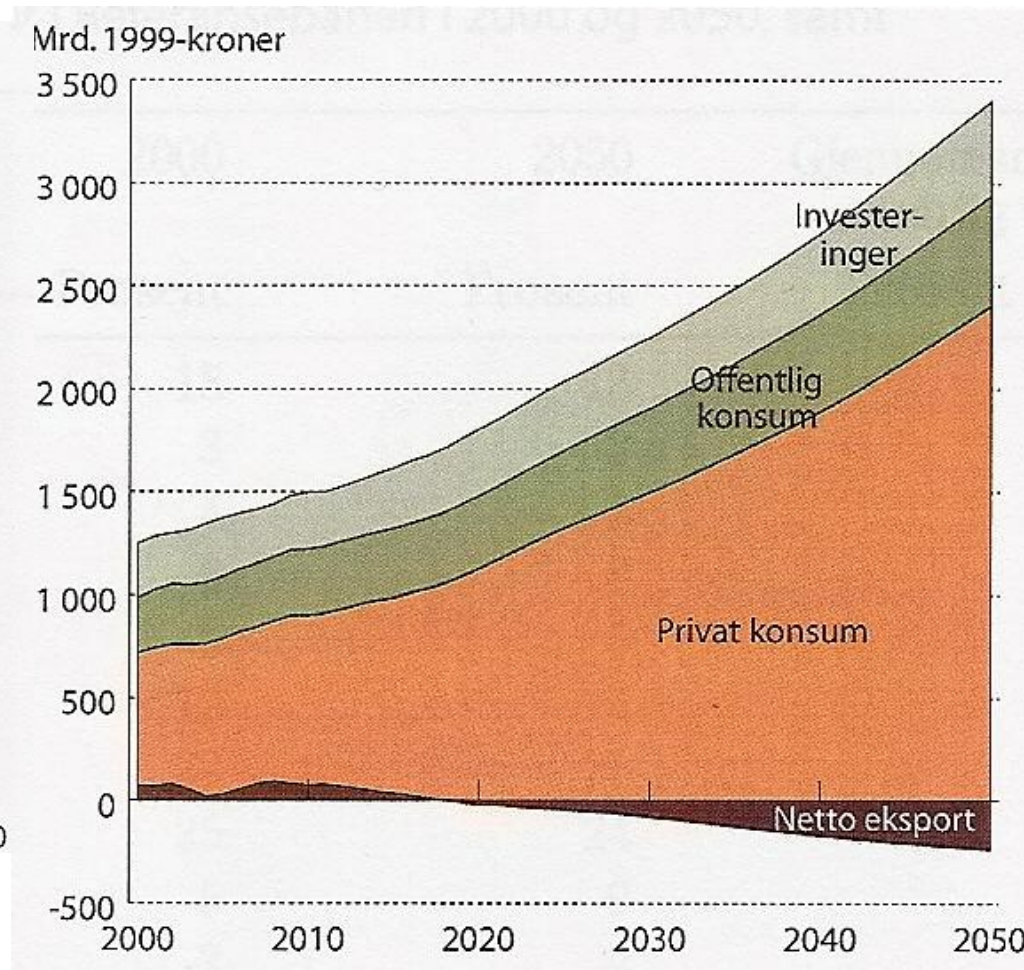
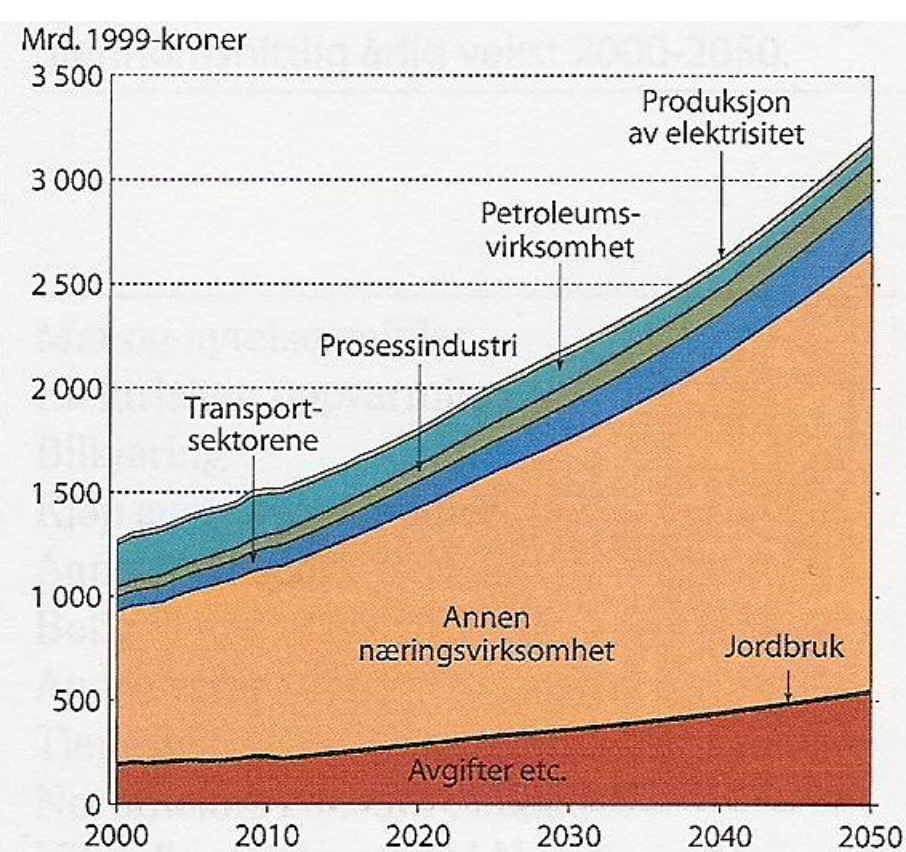
Har vi passert en “peak-soil”?

World per-capita cereal production, 1951–1997

Sitert fra: Dyson T. PNAS 1999;96:5929-5936

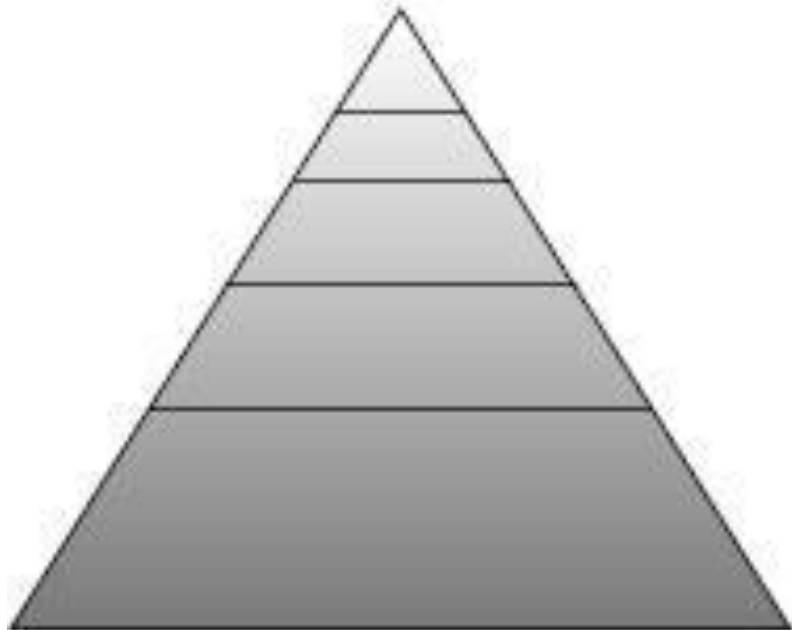
Vi ble et *kvantitativt* ”bedre” samfunn

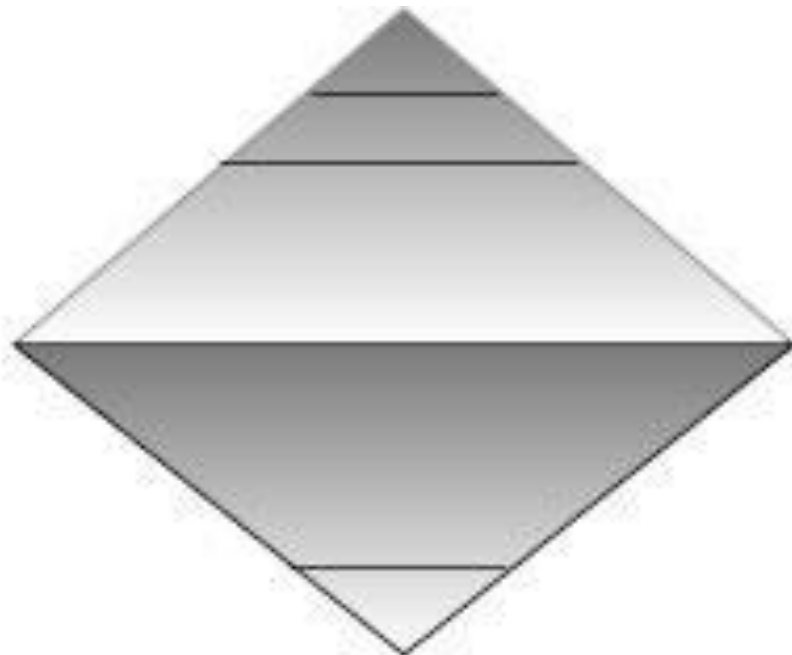
”Lavutslippvalget”

Klassestruktur i rask endring: Fra pyramide til diamant

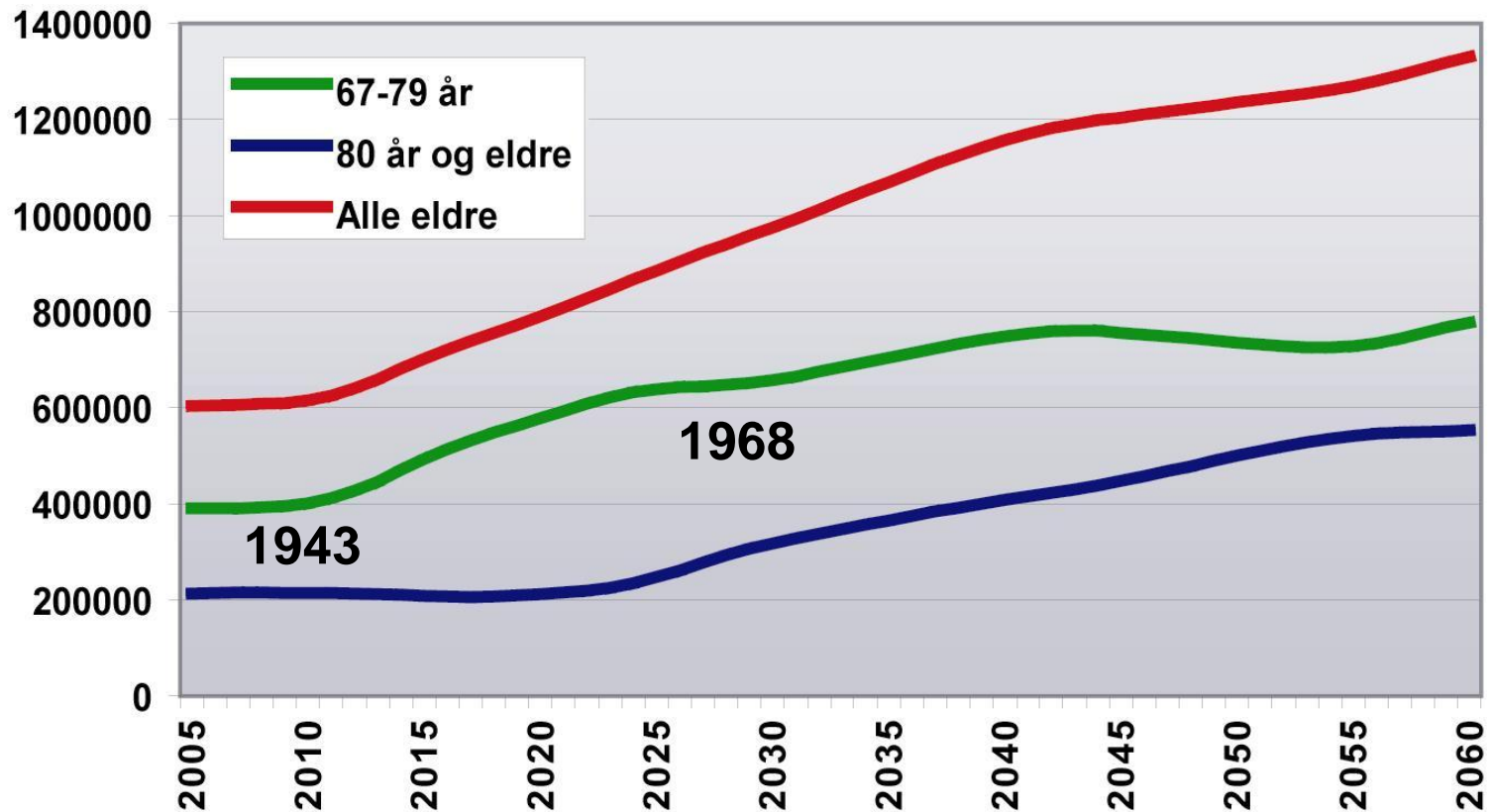
Det gamle samfunn

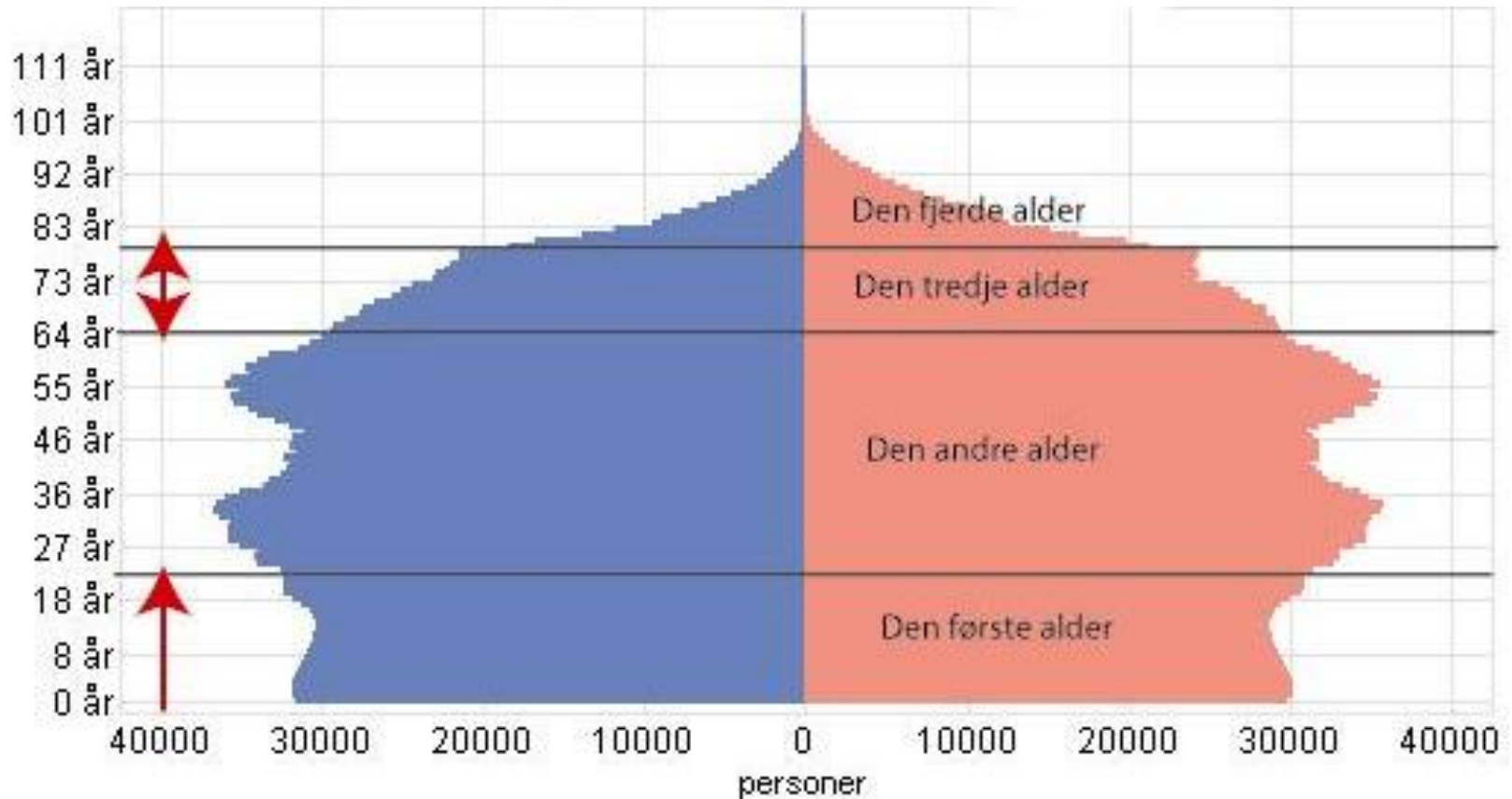
Dagens samfunn

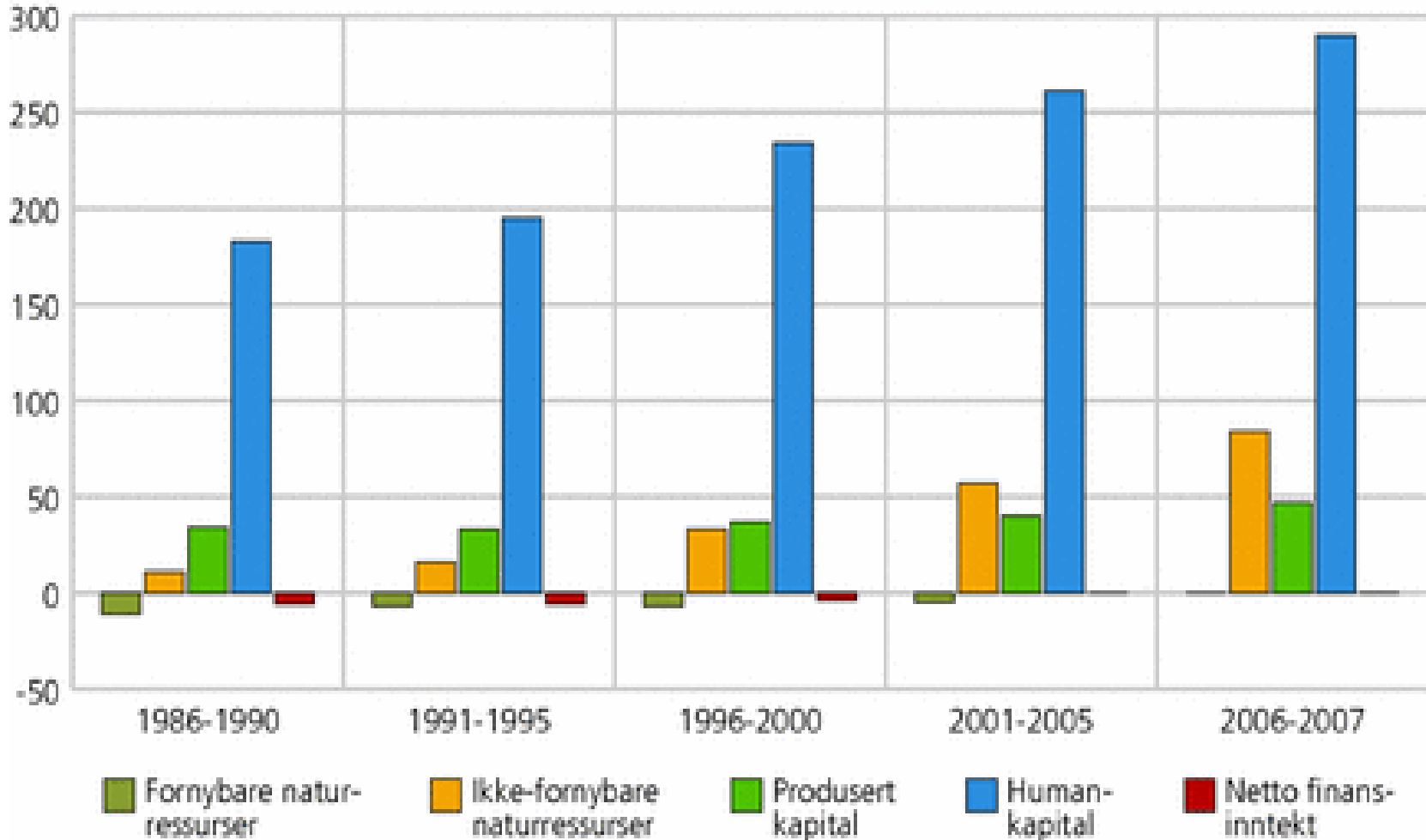
Eldreølgen kom som en overraskelse – og varer lende

Den kulturelle utfordringen fra eldre

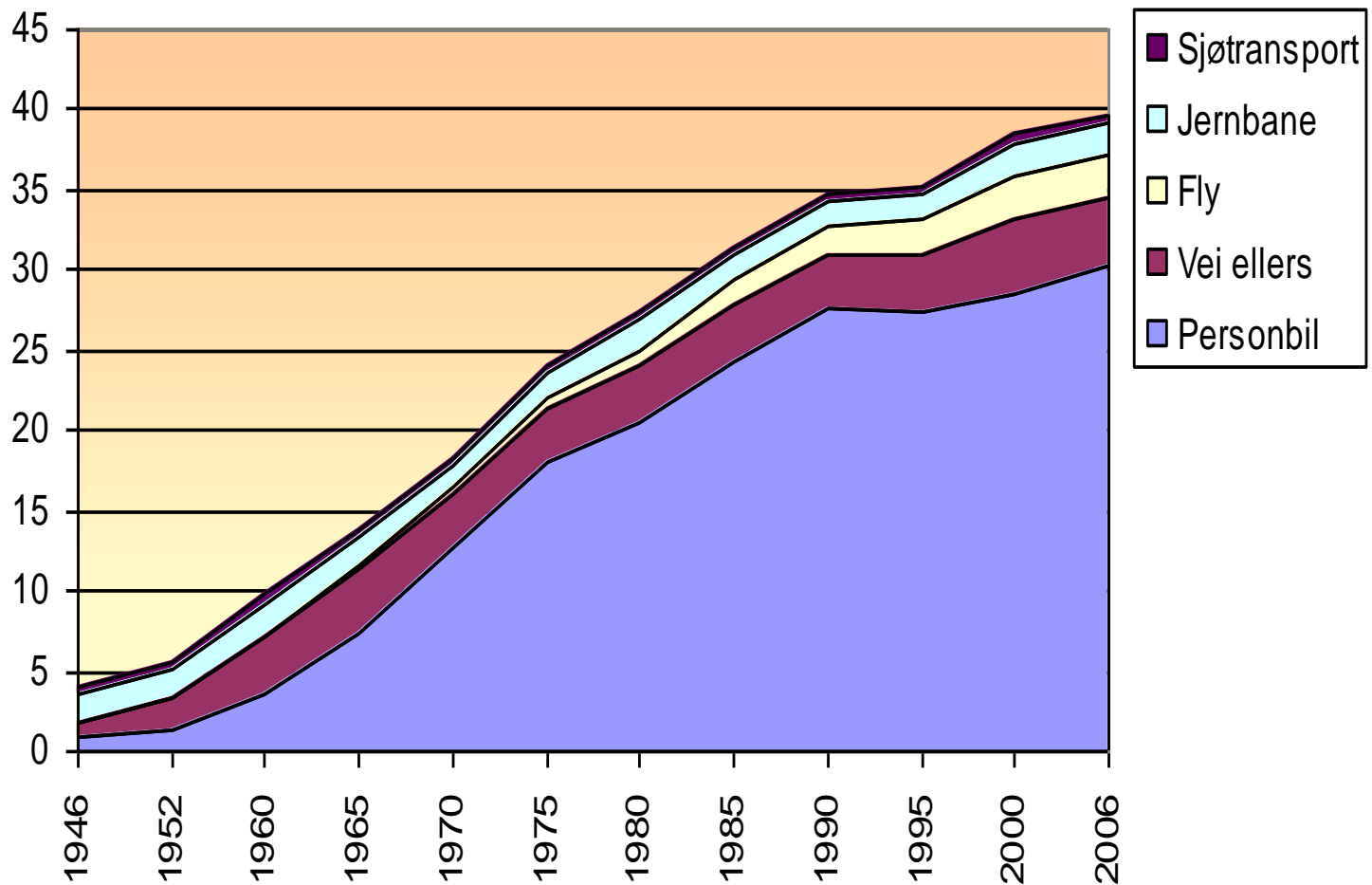

Fortsatt rike: Humankapital vs. naturkapital

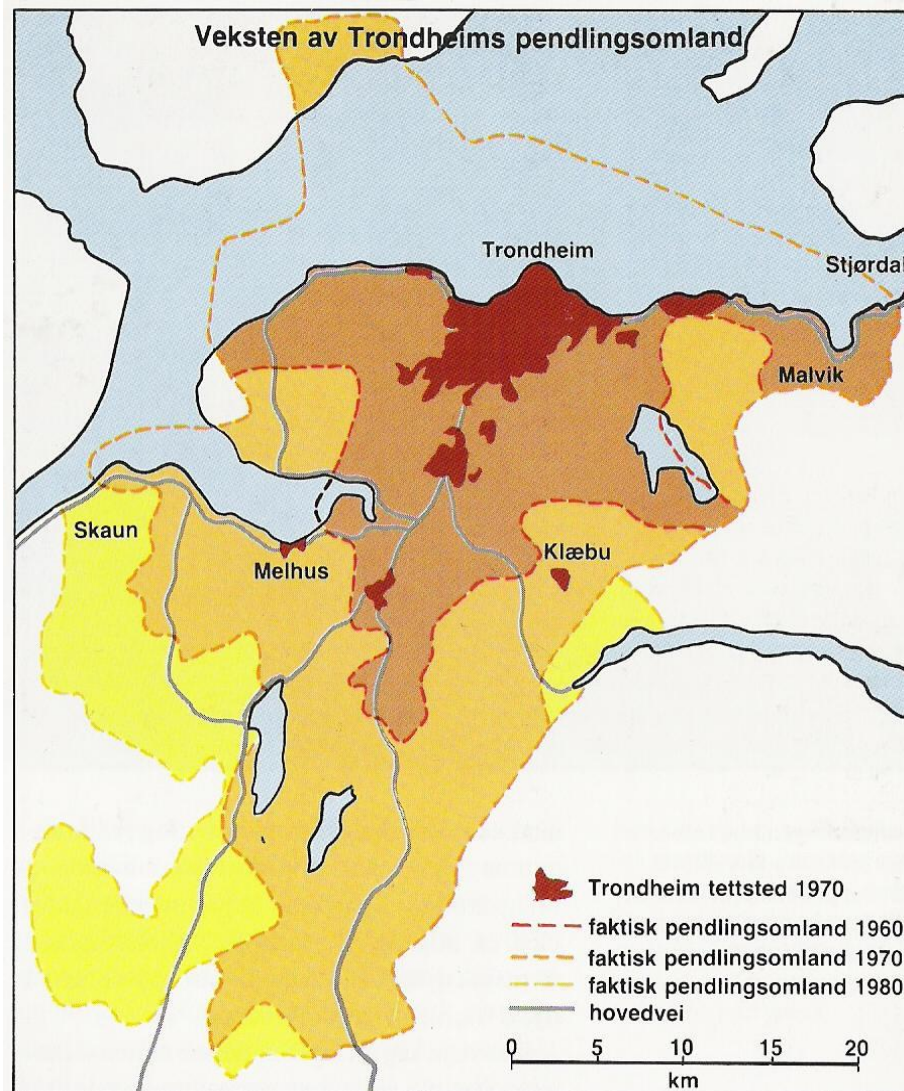

Regional integrasjon by-land

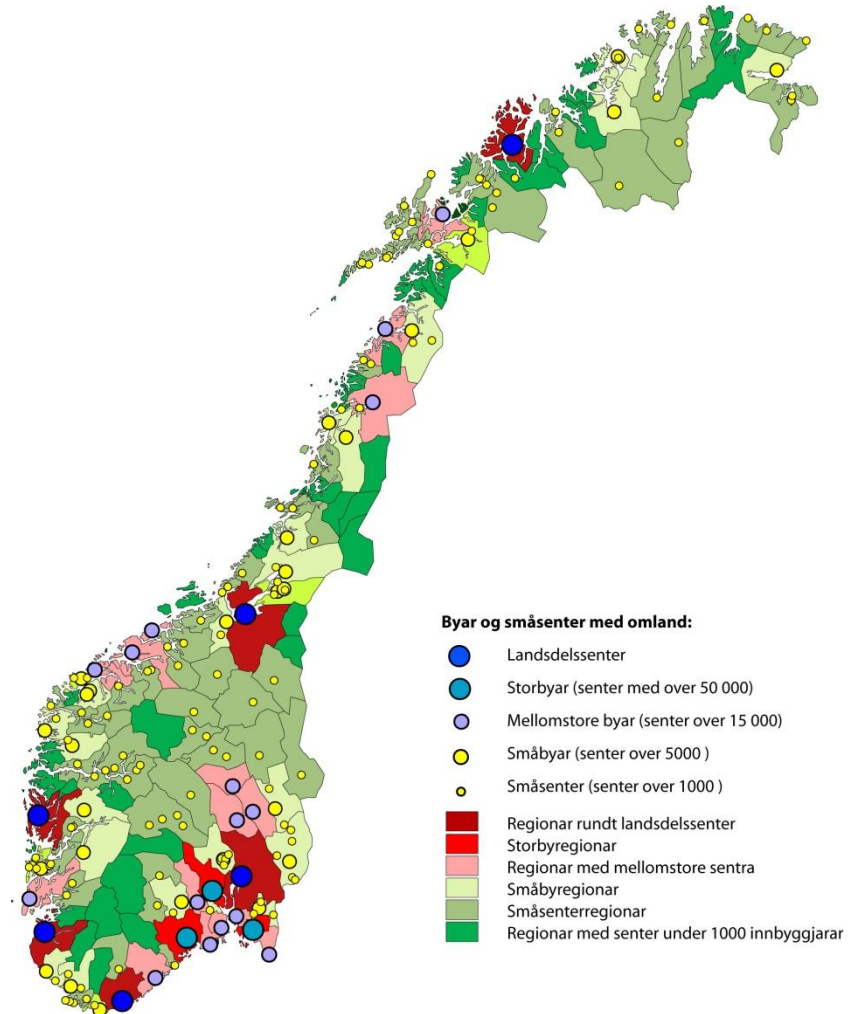
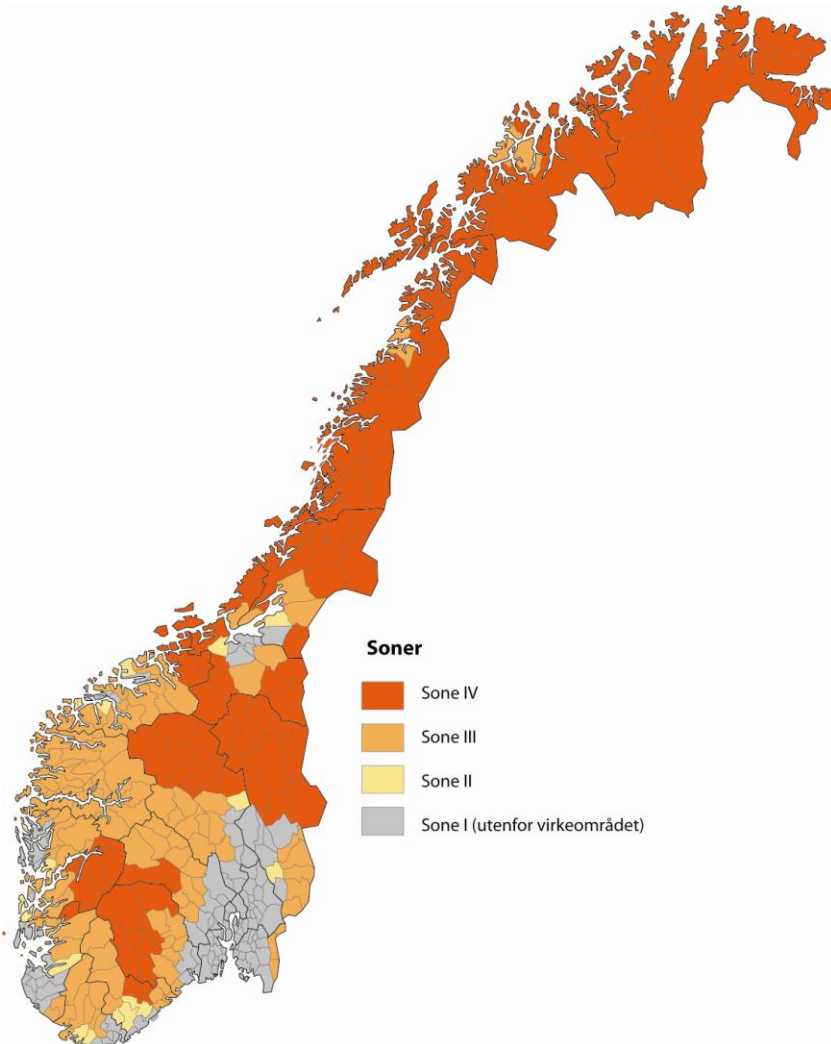
Basert på høy mobilitet...

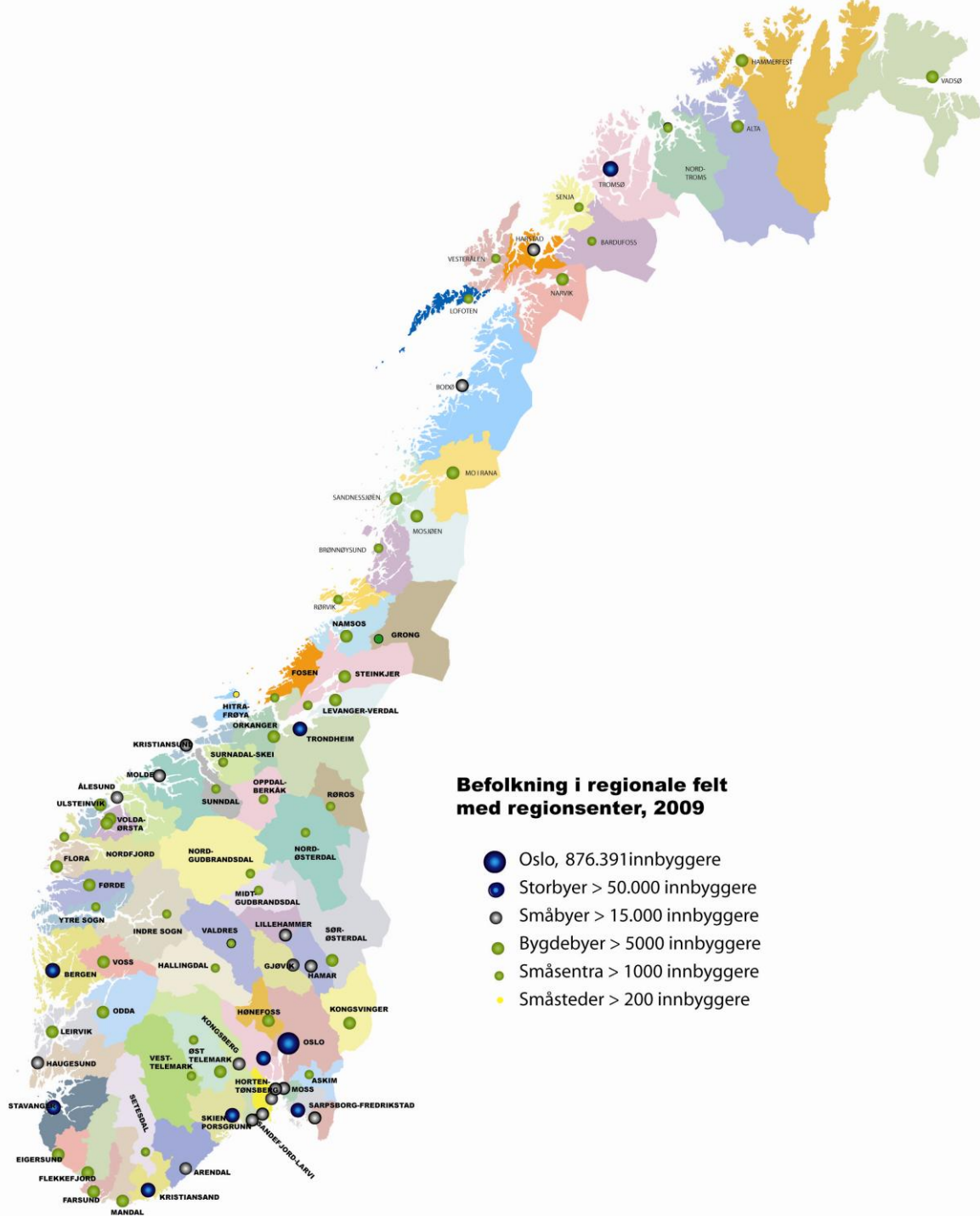
.. og regionforstørrelse

Fra støttesoner til (by)regioner

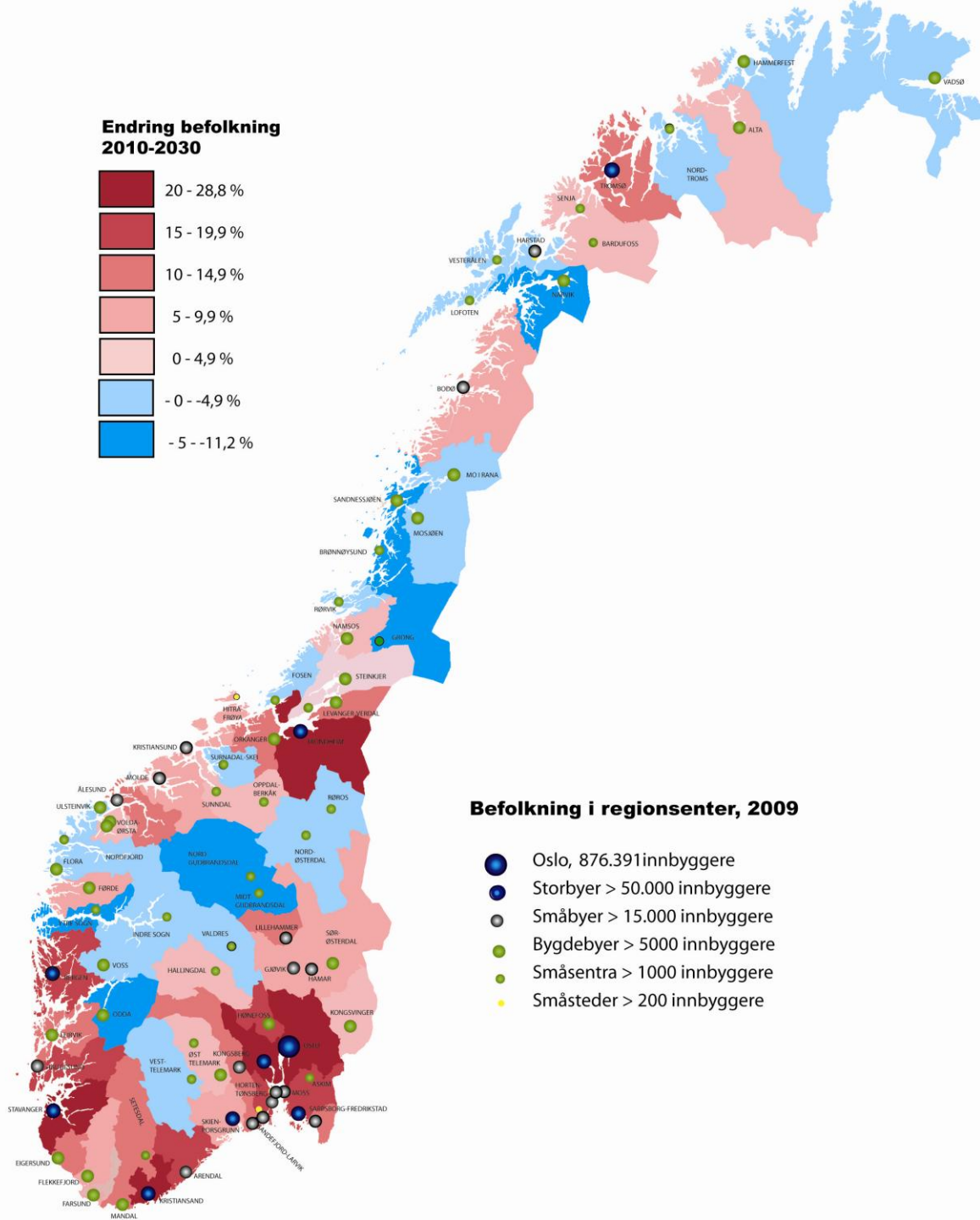

Reform?

Utsikter 2010-2030

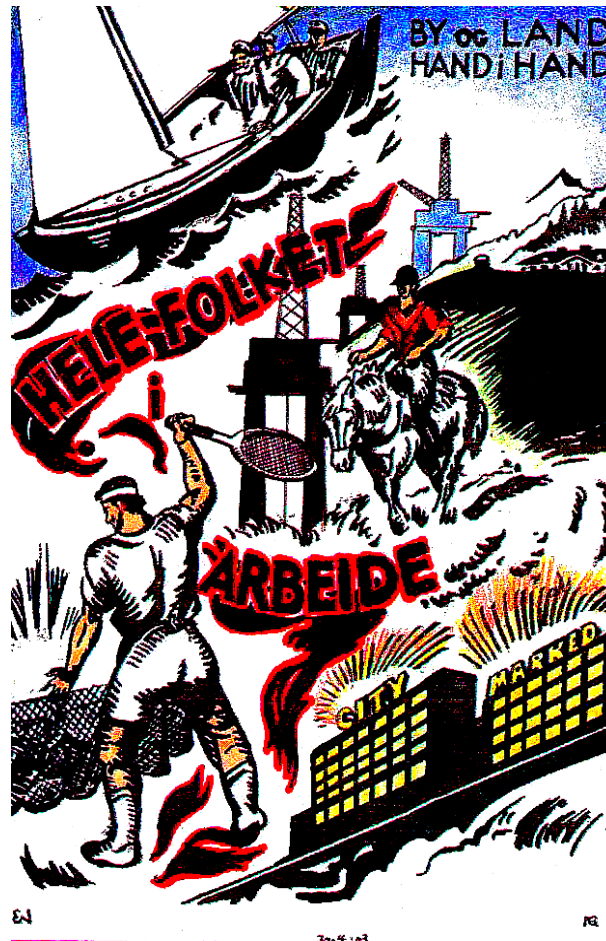
Endring befolkning 2010-2030

Befolkning i regionsenter, 2009

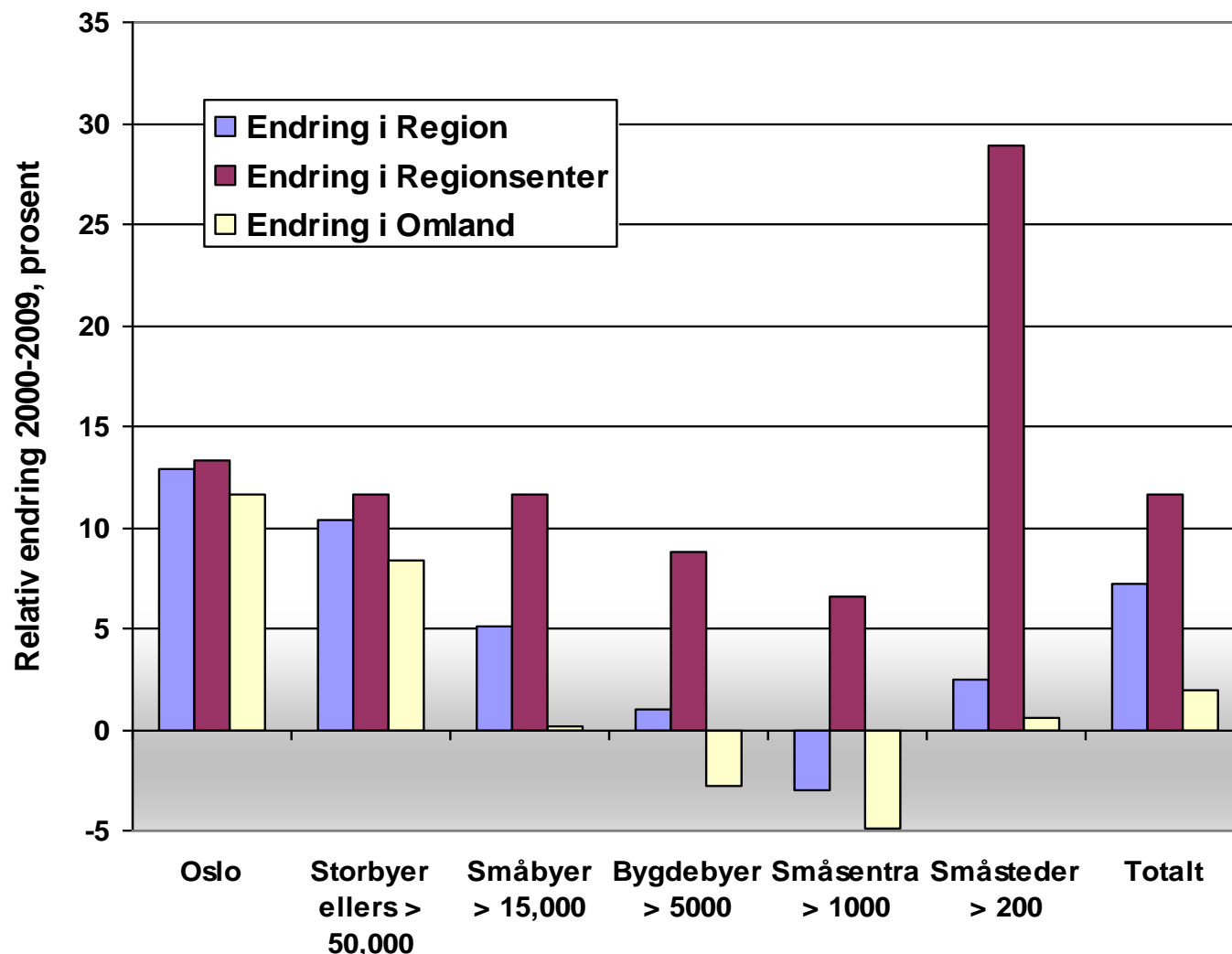
- Oslo, 876.391 innbyggere
- Storbyer > 50.000 innbyggere
- Småbyer > 15.000 innbyggere
- Bygdebyer > 5000 innbyggere
- Småsentra > 1000 innbyggere
- Småsteder > 200 innbyggere

Den enkleste oppsummeringen: Oljesmurt konsumøkonomi

Regionenes og regionsentrenes dynamikk

("økonomiske regioner" 2000-2009 + største senter)

Bylivet basert på sosiale behov: Møteplasser!

Oslo, Grünerløkka

Det er de samme behovene som får folk i Brumunddal og Moelv til å sette seg på fortausrestauranter når været tillater det! Folk er folk alle steder.

Markedet som fest – martna – her fra Portebello road

Byfestivalen og karnevalet

Karneval i Kølñ

Bopreferanser

Norsk monitor

